

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Andra kammaren.

Nr 47.

Onsdagen den 4 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 28 nästlidna maj förda protokollen.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti jordbruksutskottets memorial nr 70, bankoutskottets memorial nr 40 samt statsutskottets memorial nr 160 och nr 196 punkterna 1—4 föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Första omröstningen:

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 70)

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen i så måtto ville biträda motionerna I: 201 och II: 353, att ett belopp av 50,000 kronor anvisas och ställes till G. E. Broms' Egnahemsstiftelses styrelses förfogande för att på sätt styrelsen föreslagit fullfölja dikningsarbetet å stiftelsens ägor vid Keräsjoki inom Karl Gustavs socken, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren beslutat, att förevarande motioner icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 133 Ja och 80 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 97 Ja och 24 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 133 Ja och 80 Nej,
sammanräkningen visade 230 Ja och 104 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 47.

Andra omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 40)

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla den vid punkten 76 av bankoutskottets utlåtande nr 30 fogade reservationen eller att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 95 och II: 156 må medgiva, att järnvägs-läkaren Henrik Johan Emanuel Larsson må från och med månaden näst efter den, vari han lämnar sina anställningar såsom verksläkare, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 2,400 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit vad utskottet under ifrågavarande punkt hemställt eller att förevarande motioner I: 95 och II: 156 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namn-upprop, och utföll densamma med 68 Ja och 127 Nej, varjämte 13 av kamma-rens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankom-met och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 88 Ja och 37 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 68 Ja och 127 Nej,
sammanräkningen visade 156 Ja och 164 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överens-stämmelse med nej-propositionens innehåll.

Tredje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 160)

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att herrar Bergqvists m. fl. och Hages m. fl. förevarande motioner (I: 43 och II: 92) ej må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, i anledning av de av herrar Bergqvist m. fl. och Hage m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 43 och II: 92), för tillfälliga hjälpåtgärder för lindrande av nöd m. m. bland be-folkningen i Norrbottens län anvisat för budgetåret 1930/1931 under rikssta-tens femte huvudtitel ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namn-upprop, och utföll densamma med 77 Ja och 131 Nej, varjämte 5 av kamma-rens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankom-met och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd,

hade utfallit med 66 Ja och 62 Nej,
 vadan, då därtill lades andra kammarens
 röster eller 77 Ja och 131 Nej,
 sammanräkningen visade 143 Ja och 193 Nej,
 och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överens-
 stämmelse med nej-propositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 196, 1:o)

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaga ordinarie förslagsanslaget till arméns reservstater med oförändrat belopp, 715,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat minska ordinarie förslagsanslaget till arméns reservstater, nu 715,000 kronor, med 25,000 kronor till 690,000 kronor.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 90 Ja och 122 Nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 65 Ja och 59 Nej,
 vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 90 Ja och 122 Nej,
 sammanräkningen visade 155 Ja och 181 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överens-
 stämmelse med nej-propositionens innehåll.

Femte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 196, 2:o)

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

a) med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herr E. Jons-
 sons motion (I: 42) samt med avslag å herr J. P. Johanssons motion (I: 73),
 i vad den avser anslag till det frivilliga skytteväsendet, till det *frivilliga
 skytteväsendets befrämjande* för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reser-
 vationsanslag av 470,000 kronor;

b) medgiva, att av kronans äldre ammunitionspartier må till de frivilliga
 skytteföreningarna under budgetåret 1930/1931 försäljas högst 5,000,000 skar-
 pa patroner m/94 till ett pris av 5 öre för patron, inklusive hylsa; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren

a) med bifall till herr J. P. Johanssons motion (I: 73), i vad den avser det
 frivilliga skytteväsendet, avslagit såväl Kungl. Maj:ts förslag om anslag till
 det frivilliga skytteväsendet som herr E. Jonssons förevarande motion (I: 42);

b) avslagit Kungl. Maj:ts förslag om försäljning till de frivilliga skytteföreningarna av skarpa patroner m/94.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 107 Ja och 102 Nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 81 Ja och 47 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 107 Ja och 102 Nej, sammanräkningen visade 188 Ja och 149 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Sjätte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 196, 3:o)

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må för försök med infanterikanoner för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 80,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren avslagit Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel för försök med infanterikanoner.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 96 Ja och 116 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 67 Ja och 61 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 96 Ja och 116 Nej, sammanräkningen visade 163 Ja och 177 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Sjunde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 196, 4:o)

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må för modernisering av den fasta bestyckningen i Bodens fästning för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 40,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren avslagit Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel för modernisering av den fasta bestyckningen i Bodens fästning.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 93 Ja och 114 Nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 64 Ja och 51 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 93 Ja och 114 Nej, sammanräkningen visade 157 Ja och 165 Nej, och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 3.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en i Genève den 24 mars 1930 undertecknad handelskonvention. Därvid yttrade:

*Ang.
godkännande
av en handels-
konvention.*

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skall vid detta tillfälle icke ingå på någon djupare behandling av den föreliggande konventionen utan blott som min mening om densamma uttala, att jag anser den icke vara på något sätt gagnelig för vårt land. Vid sådant förhållande ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr **Björklund**: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av bevillningsutskottets memorial, nr 38, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 5.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.*

Uti en till riksdagen avlåten, den 14 mars 1930 dagtecknad proposition, nr 255, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,000,000 kronor;

dels ock medgiva, att av nämnda anslag finge bestridas utgifter för avveckling enligt av departementschefen i sagda statsrådsprotokoll förordade grunder av arbetslösheten å Seskarö.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

dels de lika lydande motionerna:

nr 108 inom första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 186 inom andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte för nästkommande budgetår ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag av 20 miljoner kronor att användas för utförande enligt i huvudsak i motionerna angivna grunder av produktiva offentliga arbeten; samt

nr 331 inom första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 544 inom andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm, vari hemställts, ej mindre, att riksdagen måtte för kontantunderstöd åt arbetslösa och för understödjande av för motverkande av arbetslösheten anordnade kommunala arbeten — i båda fallen enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder — för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,000,000 kronor, än även, därest detta yrkande och de i de förstnämnda motionerna framställda yrkandena icke vunne riksdagens bifall, att riksdagen måtte till bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med av motionärerna i sju punkter angivna grunder, för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag å 8,000,000 kronor;

dels motionerna inom första kammaren:

nr 339 av herrar *Asplund* och *Hansen*, vari hemställts, att riksdagen ville i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad den avsåge särskilda åtgärder beträffande arbetslösheten å Seskarö, dels i skrivelser till Kungl. Maj:t anhålla om upptagande genom domänverkets försorg av sågverksdrift å Seskarö med avtalsenliga löner under förutsättning, att de arbetare som anställdes avstode viss procent, förslagsvis under första driftsåret 5 och under följande år 10 procent av sin avlöning till en fond, som jämte ränta skulle användas till inlösen av sågverket, därest staten efter viss tid, förslagsvis fyra år, funne sig böra nedlägga statsdriften och i stället lämna garanti för en viss timmerleverans i händelse driften fortsattes av arbetarna, eventuellt jämte andra enskilda företagare, dels ock för sin del medgiva, att av arbetslöshetsanslag finge bestridas utgifter för inköp av Sandviks sågverk å Seskarö med tillhörig mark, byggnader och inventarier ävensom för nödig modernisering för en årstillverkning av 9,000 standards, för ett beräknat sammanlagt belopp av 295,000 kronor; samt

nr 340 av herr *Bergqvist*, som yrkat, att riksdagen ville med avslag av den i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna avvecklingen å Seskarö bemyndiga Kungl. Maj:t att genom domänstyrelsen låta upptaga provisorisk drift vid Sandviks sågverk för beredande av arbetstillfällen åt de arbetslösa å Seskarö så långt detta kunde ske ävensom att vidtaga åtgärder för förflyttning till annat arbete av dem, som ej kunna beredas anställning vid nämnda sågverk;

dels ock motionerna inom andra kammaren:

nr 323 av herr *Lövgren m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen ville besluta att för igångsättandet av arbetet på banbyggnaden Morjärv—Kalix—Karlsborg anslå 1,000,000 kronor för budgetåret 1930/1931 samt vidare i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsam komplettering av de redan gjorda tekniska och ekonomiska utredningarna i den mån så vore av behovet påkallat för att arbetet på bandelen skulle kunna igångsättas;

nr 521 av herr *Dahlen m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition måtte bevilja ett förslagsanslag å 30 miljoner kronor att användas för understödjande av kommunala och anordnande av statliga produktiva arbeten för de arbetslösa, att riksdagen måtte som villkor för anslaget använda föreskriva, att arbetslöshetskommissionen avskaffades samt att hjälpverksamheten för de arbetslösa organiserades så, att ledningen därav lades direkt under socialdepartementet och under socialdepartementet

sorterande organ samt att kommunerna erhöle rätt att mot avtalsenliga löner driva en självständig arbetslöshetspolitik, samt att riksdagen vid beviljande av ovannämnda anslag måtte fastställa sådana direktiv för hjälpverksamheten, att alla oförvällat arbetslösa skulle i möjligaste mån beredas arbete vid av kommuner eller stat anordnade produktiva arbeten och att, därest i något fall arbete ej kunde beredas de arbetslösa, dessa alltid beviljades tillräckligt kontant understöd; samt

nr 555 av herr *Lövgren m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ville dels bifalla Kungl. Maj:ts proposition för att myndigheterna skulle hava medel för att låta en partiell avveckling av Seskarö-historien ske enligt det i Kungl. Maj:ts proposition angivna programmet, dels också anvisa ett belopp av upp till 1,000,000 kronor för att därigenom ge Kungl. Maj:t möjlighet att antingen genom domänverket eller också genom bildandet av ett aktiebolag igångsätta driften vid Seskarö.

Utskottet hemställde,

I:o) att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt motionerna I: 331 och II: 544 till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,500,000 kronor; samt

b) i anledning av motionerna I: 108 och II: 186 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning, huruvida och under vilka villkor ett reservationsanslag borde beviljas för att efter Kungl. Maj:ts beprövande tagas i anspråk vid tillfällena av ökad arbetslöshet av mera betydande omfattning;

II:o) att motionerna I: 108, II: 186 och 521, i vad de skilde sig från utskottets hemställan under I), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III:o) att riksdagen måtte, i anledning av sagda proposition samt motionerna I: 339 och 340 samt II: 555 medgiva, att Kungl. Maj:t finge — under beaktande av de synpunkter utskottet anfört — av arbetslöshetsanslag för nästkommande budgetår bestrida utgifter för inköp av Sandviks sågverk å Seskarö med tillhörig mark, byggnader och inventarier ävensom för nödiga kompletteringsarbeten för en årstillverkning av 9,000 standards till ett sammanlagt belopp av högst 300,000 kronor; och

IV:o) att motionen II: 323 om anslag till en järnväg Morjärv—Kalix—Karlsborg icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

I:o) av herrar *Widell, Bergqvist, Karl E. Andersson, Ernfors, Nylander*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren, Järte* och *Andersson* i Ovanmyra, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av förevarande proposition och med avslag å motionerna I: 108 och 331 samt II: 186, 521 och 544, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,500,000 kronor;

II:o) av herrar *Walles, Oscar Olsson, Johan Nilsson* i Malmö, *Rydén, Asp-lund, Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud, Törnkvist* i Karlskrona och *Wigforss*, vilka, med instämmande i utskottets hemställan i övrigt, ansett, att utskottet därutöver bort föreslå, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 108 och II: 186, för anläggande av skenfria vägkorsningar mellan landsväg och järnväg, för avarbetande av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens balans i fråga om vägarbeten samt för skogsarbeten av olika

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

slag å allmänna och enskilda skogar, anvisa ett extra reservationsanslag å 10,000,000 kronor; samt

III:o) av herrar *Kvarnzelius, Widell, Karl E. Andersson, Ernfors, Nylander, Olsson* i Blädinge, *Holmgren, Olofsson* i Digernäs, *Järte, Sandwall* och *Andersson* i Ovanmyra, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till förevarande proposition och med avslag å motionerna I: 339, 340 och II: 555, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, medgiva, att av anslaget till bekämpande av arbetslösheten finge bestridas utgifter för avveckling enligt i statsrådsprotokollet över socialärenden den 14 mars 1930 förordade grunder av arbetslösheten å Seskarö.

Punkterna I) och II) föredrogos i ett sammanhang. Därvid anförde:

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Den fråga, som kammaren nu går att debattera, har ju många gånger varit föremål för kammarens behandling, och däri, jämte i andra tillstötande omständigheter, ligger väl förklaringen till att kammarens intresse för frågan för närvarande synes vara så utomordentligt ringa. För min personliga del har jag haft anledning att vid så många olika tillfällen framlägga min ståndpunkt i saken, att den torde vara för kammaren klar. Och jag har också haft tillfälle att vidtaga en del åtgärder, som ytterligare klarlagt, hur jag ser på arbetslöshetsproblemet och på de åtgärder mot arbetslösheten, som lämpligen kunna vidtagas. Man har väl nu kommit så långt, att man allmänt i alla länder börjat komma till klarhet över att det icke finns någon annan verklig, varaktig bot mot arbetslöshetssvårigheterna än att söka få en naturlig stegring av en solid produktion, som kan bereda varaktiga arbetstillfällen, och att allt annat, som man vidtager, mer eller mindre får karaktären av nödhjälpsåtgärder av många gånger mycket omtvistlig karaktär. Jag skall nu inte här ge mig in på någon vidlyftig utläggning av frågan. Det är endast ett par spörsmål som jag i föreliggande sammanhang vill beröra.

Ett problem, som man ofta ser ventilerat, är att det föreligger så olika uppgifter angående arbetslöshetens verkliga omfattning, sådan den framgår av å ena sidan fackföreningarnas siffror och å andra sidan de ansökningar om hjälp mot arbetslöshet, som redovisas genom arbetsförmedlingen och på annat sätt. Förklaringen till detta förhållande ligger självfallet, åtminstone till mycket stor del, däri, att många av de hos fackföreningarna registrerade arbetslösa äro mycket kortvarigt arbetslösa, att de icke önska någon hjälp genom det allmänna försorg, att de få hjälp genom de av fackföreningarna anordnade arbetslöshetskassorna eller att de äro yrkesarbetare av sådan art, som icke vilja söka sig till av staten anordnade nödhjälpsarbeten, vilka ju enligt sakens natur väsentligen ha betydelse för de stora grupper av arbetslösa, som tillhöra grovarbetarna och liknande kategorier.

Den nu avgående regeringen har vid upprepade tillfällen framhållit sin bestämda mening vara, att man borde söka ett botemedel mot svårigheterna genom att försöka, i den mån det kunde ske på ett naturligt sätt, överflytta arbeten till den öppna marknaden. Därmed skulle man lösa åtskilliga svårigheter, som jag här inte behöver närmare tala om. Regeringen har för sin del också målmedvetet handlat efter sin sålunda uttalade avsikt. Jag behöver inte i detalj påminna om alla de åtgärder, som i sådant syfte föreslagits och till större delen också genomförts. Jag kan erinra om vad som står angivet i propositionen i ärendet till detta års riksdag, att jämfört med 1929 har vid denna riksdag föreslagits ökningsar i anslag för allmänna arbeten i den öppna marknaden på omkring 8 miljoner kronor. Enligt andra beräkningar har man, efter vad jag hört, kommit till att ökningen i denna stund utgör 10 å 12 mil-

joner kronor. Ser man detta i sammanhang med de arbetslöshetsanslag, som föreslagits från skilda håll, så torde det kunna sägas ha varit en verkligt målmedveten strävan att nu i rimlig omfattning öka de allmänna arbetena i den öppna marknaden, så att en naturlig överflyttning, i den mån den verkligen är naturlig, också skulle kunna komma till stånd.

Nu har emellertid utskottet vid sin behandling av frågan föreslagit en jämföring i det av Kungl. Maj:t äskade beloppet från 2 miljoner kronor till 2¹/₂ miljoner kronor. Om detta vill jag säga, att jag inte kan tillmäta den höjningen någon avgörande betydelse. Jag beklagar den med hänsyn till den tendens, som Kungl. Maj:t velat införa, att söka överflytta arbeten till den öppna marknaden med motsvarande minskning i de kostnader, som skola utgå genom arbetslöshetskommissionen, bland annat till fyllande av den uppgift såsom regulator, som arbetslöshetskommissionen enligt allas mening, vågar jag väl säga, alltjämt har, jämväl när det gäller att pröva arbetsviljan. Det står i motsats till den tendens, som man från den nuvarande regerings sida velat följa, att utskottet sålunda — samtidigt som arbetslösheten fortfarande faktiskt visar relativ nedgång, vilket även framgår av rapporterna för den senaste månaden — höjer det av Kungl. Maj:t föreslagna anslagsbeloppet från 2 miljoner kronor till 2¹/₂ miljoner kronor. Emellertid, det gäller ju här ett förslagsanslag, och jag kan icke tillmäta denna sak någon avgörande vikt annat än ur den synpunkt, jag här framhållit. Jag kan självfallet gärna acceptera utskottets förslag på denna punkt, om det enbart avgörande skälet får vara den synpunkt, som utskottet såsom motivering framfört, nämligen att, om man också för närvarande räknar med en fortfarande avtagande arbetslöshet, man dock icke kan vara viss om vad konjunkturerna kunna bära i sitt sköte samt att vissa tecken därvidlag tala för att man kan behöva iakttaga försiktighet vid beräkningarna och sålunda i någon mån avrunda uppåt det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet. Jag har följaktligen på denna punkt icke anledning att uttala några mera bestämda önskemål.

Vad jag däremot måste bestämt vända mig mot, det är den passus, som utskottet inskjutit i sin motivering på sidan 28, där man föreslår en viss ny utredning. Detta har tillkommit, efter vad jag kan förstå, i syfte att på något sätt tillmötesgå de från socialdemokratiskt håll väckta förslagen om ett så rundligt belopp som 10 miljoner kronor för att sätta i gång arbeten i den öppna marknaden på ett sätt, som, såvitt jag förstår, skulle leda till en onaturlig ökning av dessa arbeten. Nu säger utskottet på sidan 27 till att börja med följande: »Olämpligheten av att under pågående utredningar om arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande ävensom pågående arbetslöshetsförsäkring vidtagna ändringar i de på förevarande område gällande bestämmelserna ansåg sistlidet års riksdag ligga i öppen dag.» Man blir då något överraskad av att finna, att här sedan inskjutits, att man i alla fall genom skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en utredning, hurvida man skulle kunna ställa ett reservationsanslag till vissa allmänna arbeten till Kungl. Maj:ts förfogande att tagas i anspråk i den mån påtaglig arbetslöshet uppstår. »Ett sådant anslag», säger man, »skulle kunna vara av betydande värde vid arbetslöshetsfrågornas handläggning. Härigenom komme, åtminstone till viss del, de offentliga arbetena att kunna mer smidigt anpassas efter konjunkturerna, så att en större anpart av dessa arbeten igångsättes under depressionstider än eljest blir fallet.» Om detta vill man nu ha en utredning så skyndsamt som möjligt. Jag ber att få erinra dem av kammarens ledamöter, som följt denna frågas utveckling, att en sådan utredning föreligger redan färdig i 1925 års utredning på hithörande område, vilken just klargjorde, hur man skulle på detta sätt skapa en beredskapsorganisation, som skulle kunna växa ut i mån av behov. En utredning i det syftet finnes sålunda

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

redan genomförd. Därtill pågå för närvarande, såsom utskottet självt erinrar, utredningar i liknande syfte. Den ena är den, som här åberopats, nämligen utredningen om arbetslöshetens orsaker etc., där man självfallet måste komma in just på den fråga, varom utskottet begär en skrivelse till Kungl. Maj:t. Och man vet ju, att denna utredning är så planlagd, att den skall kunna i huvudsak avslutas under loppet av innevarande år. Vidare har regeringen i ett uppdrag till socialstyrelsen i sammanhang med frågan om arbetslöshetsförsäkringen och den ytterligare utredning, som regeringen ansåg den frågan ovillkorligen kräva, innan riksdagen över huvud kunde taga ställning till själva detta principiella problem, framhållit, att jämte de arbetslöshetskassor, som redan finnas och kunna påbyggas, man borde räkna med en systematisk komplettering med samhällliga anordningar av mera permanent karaktär än de nuvarande. Och det sades, till yttermera visso, i detta uppdrag till socialstyrelsen, att vad »angår massarbetslöshet av mera krisartad karaktär, synes samhället ej böra eller kunna undandraga sig uppgiften att i mån av behov träda hjälpande emellan. Det allmännas hjälpverksamhet synes därvid i första hand böra avse tillhandahållande av arbete vid reservarbeten och administreras genom offentliga organ.»

Man torde icke, herr talman, kunna säga, att man har uraktlåtit att uppmärksamma det problem, varom utskottet nu har ansett att man skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning utöver den, som redan är gjord, och de två utredningar som pågå, med syfte att få dem avslutade i huvudsak under loppet av innevarande år. Jag skulle icke vända mig med sådan skärpa mot detta utredningsförslag, om det inte tillkommit i dimmighetens tecken, på ett sätt som måste, ur min synpunkt sett, anses synnerligen beklagligt. Här framgår icke alls, hur utskottet har tänkt sig, att denna påbyggnad av allmänna arbeten skulle ske, om det skall bli i anslutning till arbetslöshetskommissionens verksamhet, om det skall ske därigenom, att Kungl. Maj:t skall efter gottfinnande ett, två, tre börja öka på vissa arbeten i den öppna marknaden, eller om det skall ske genom ett tredje organ, stående mitt emellan dessa båda och av en karaktär, som riksdagen följaktligen är ur stånd att bedöma, om riksdagen följer förslaget att skriva till Kungl. Maj:t i frågan.

Med den önskan, herr talman, som jag alltid hyst, att man i berörda avseende skall försöka vidhålla den större klarhet, som nu råder över sättet för bekämpandet av arbetslösheten, och icke ge sig in på några dimmiga förslag och framställningar av den art, som här i sista stund kommit in i utskottets förslag, uttalar jag den bestämda förhoppningen, att kammaren ville följa reservanterna på ifrågasvarande punkt.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Om jag får börja där herr statsrådet slutade, skall jag be att kort och gott få deklarerat, att även jag och de, som tänka i huvudsak som jag, skulle ansett det önskvärt, att direktiven hade formulerats litet klarare. Vi ha dock icke kunnat komma ifrån, att det ändå skulle vara av visst värde att få frågan upptagen till prövning. Den omständigheten att, såsom herr statsrådet framhöll, en fråga i viss utsträckning redan är föremål för prövning, brukar inte hindra riksdagen att göra påtryckningar för att få ett ärende klarlagt, som ur riksdagens synpunkt kan vara av behovet påkallat. Jag tror, att man gör en vinst i det fallet, hur man än ser på saken. Därför ha vi också gått med på denna sak, som fått — hur skall jag uttrycka det — en något mindre klar formulering i motiveringen.

Jag har inte så mycket nytt att säga om denna sak, men jag kan med till-

fredsställelse taga vara på herr statsrådets uttalande om vikten av att försöka följa med och stegra statens arbetstakt på de områden, där staten behöver bygga. Jag får kanske tillåta mig konstatera, att det är just detta som åsyftats i denna motion från socialdemokraterna, vilken vållat så mycket tidningsskriveri och debatt man och man emellan. Vi våga stödja oss på inte bara det faktum, att det är fråga om ett lämpligt arbete, utan också det faktum, att det slag av arbeten, vi i motionen framhållit som önskvärt, behöver påskyndas. Det är i högsta grad nyttigt och nödvändigt att få dem till stånd. Jag vill erinra om att de senaste dagarna i tidningarna förekommit debatter, vari framhållits behovet av att de arbeten, som här ifrågasatts, bli utförda så snabbt som möjligt. I går kväll läste jag i en tidning om en olycksplats förhållanden, att vederbörande landshövding förklarar, att därest han inte kunde få emotse nödigt tillmötesgående av järnvägsstyrelsen i fråga om åtgärder, så skulle han vända sig direkt till Kungl. Maj:t. Han hade därvid bakom sig en vidsträckt folkmening, som med rätta — enligt mitt sätt att se — kräver, att man sätter in sina krafter på att i snabbare takt fullgöres vad alla äro överens om att det måste fullgöras förr eller senare. Det kan sägas, och det har sagts, att en sådan sak kan man inte framlägga till lösning på förslag av enskilda motioner. Jag vågar framhålla, att behoven i detta fall äro konstaterade av statens egna myndigheter, och den omständigheten, att vi i motionen hava begärt, att dessa statens egna myndigheter skola vara verkställande organ, ha vi ansett tala för motionens genomförande i större utsträckning än vad t. o. m. vi i vår reservation ha påyrkat. Vi få väl ändå utgå från, att om alla äro sams om att man måste anlita de nödvändiga bidragen från statens sida för att få högst nödvändiga och högst nyttiga åtgärder vidtagna och därigenom på samma gång kan på ett utmärkt sätt lättas på arbetslöshetens tryckande börda, så vore det väl klokt att gå in för detta, även om själva uppslaget denna gång har kommit från enskilda motionärer.

Jag skall be att i detta sammanhang få slå fast, att arbetslöshetskommissionen mycket sympatiskt uttalat sig för ett slag av arbeten. Jag lovar att inte bli alltför långrandig; jag skall bara citera en passus ur kommissionens yttrande, så att ledamöterna få — i den mån herrarna inte läst det — höra hur arbetslöshetskommissionen uppfattar uppslaget att bygga skenfria korsningar mellan allmän väg och järnväg. Det heter på sidan 41 i detta utlåtande på följande sätt:

»Vad först beträffar *byggandet av skenfria korsningar mellan allmän väg och järnväg* synas dessa arbeten väl lämpa sig för det avsedda ändamålet och även ur den synpunkten vara av värde, att de kunna i viss utsträckning komma arbetslösa även i en hel del större samhällen tillgodo. Av samtliga ifrågasatta företag torde för övrigt dessa mest av alla svara mot ett på många orter förefintligt, trängande behov och därtill, på grund av att de erfordra kvalificerad arbetskraft, särskilt vara ägnade att utföras såsom arbeten på den öppna marknaden, ehuru det väl kan sättas i fråga, om de äro att hänföra till kategorien 'produktiva arbeten' i egentlig mening.»

Ja, jag vet egentligen inte varför kommissionen kostat på sig att säga det sista av det upplästa. Man kan ju inte säga att landsvägsbyggande i allmänhet direkt ger avkastning och i den meningen är något produktivt arbete, men nog får man väl säga, att det är produktivt på det sättet, att det bereder möjligheter för befolkningen i landets olika delar att sköta sina olika näringar. Anledningen till att jag citerat detta stycke är, att jag därmed anser mig kunna visa, att t. o. m. arbetslöshetskommissionen, som annars hittills varit — hur skall jag nu uttrycka mig för att det inte skall bli farligt — litet ogynnsamt stämd mot detta slag av arbeten, dock numera synes kunna vara med om saken. Även om inte kommissionen fått utföra arbetet i egen regi, så innebär dock grep-

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

pet ett framsteg. Det är dock något som rör sig i rätt riktning, enligt mitt sätt att se. Det har sagts från arbetslöshetskommissionen och från socialstyrelsen, att det måste skapas ett särskilt organ, om det skall bli något av detta. Ja, hur är det med den saken? Skola verkligen statens järnvägar eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och de under densamma i teknisk mening sorterande vägstyrelserna och Kungl. Maj:ts befallningshavande behöva ett särskilt organ över sig för att sätta i gång dessa arbeten, som av alla nu påvisats som nödvändiga och nyttiga och som — därom äro ju alla överens — måste med det snaraste utföras? Jag bara frågar. Jag tror man kan säga, att svaret på den punkten ger sig självt.

För att man nu skall kunna möta en annan invändning, som göres, skulle det kanske vara på sin plats, att jag säger för min del några ord om, hur man kan gå till väga för att få reda på vilka arbeten, som ur arbetslösheten synpunkt äro mest trängande och i vilken nummerföljd de skola komma med hänsyn till redan upptagna arbetsuppgifter. Som kammaren vet, ha vi alldeles nyligen fått en ny vägorganisation, och den skall träda i funktion fullt effektivt. Vad ligger då närmare till hands — så har jag frågat mig — än att man på hösten — jag vet att herr statsrådet Lübeck har begagnat den metoden — låter vederbörande landshövdingar komma till Stockholm och under överläggning med dem klargör dels i vilken utsträckning särskilda åtgärder behöva vidtagas, dels i vilken utsträckning det finns arbeten av sådan art, att de omedelbart eller så gott som omedelbart kunna sättas i gång.

Jag tror, att dessa möten ha varit ganska nyttiga redan förut. Det refereras visserligen intet från dem till allmänheten, men så många kanaler ha vi litet till mans även till våra landshövdingar, att vi kunna få en föreställning om vad samtalen rört sig om. Och jag antar, att det skulle bli mycket givande upplysningar, som vederbörande statsråd skulle få på dessa möten. Och hade man samtidigt cheferna för de olika verken närvarande, som finge framlägga sina synpunkter på frågorna, hoppas jag för min del, att det skulle bli gott resultat. Man skulle få en fullständig överblick över arbetsmarknadens läge i olika avseenden beträffande de olika länen, och det betraktar jag som en mycket stor vinst.

Går man sedan vidare och ser närmare på vad som händer i dessa dagar, är det ganska mycket att säga i olika avseenden. Av den glest besatta kammarens utseende att döma är det dock kanske klokt att begränsa sig, ty naturligtvis går det ej att övertyga dem, som äro ute, och jag har mycket små förhoppningar att övertyga dem, som äro inne och som tänka olika. Men jag skall framhålla, att jag har i min hand ett nummer av »Svensk Vägtrafiktidning», som i sista numret har en rubrik, som lyder på följande sätt: »Vägväsendet behöver hundratals miljoner. Enorma penningkrav framställas i flerårsplanen.» Och så talas på samma sida om, att i Kronobergs län, som dock är så litet, räknar man med, att de viktigaste vägföretag, som borde komma till utförande i länet, torde draga en kostnad av tolv miljoner kronor. Och vägkonsulenten i Uppsala län meddelar, att länets båda största stråkvägar upp till Västerås och till Gävle med nuvarande arbetstakt ej kunna omläggas på 15 år. Om man sedan vet, att förhållandena äro ungefär likartade i landets övriga län, förstår man, att den rubrik är riktig, som »Svensk Vägtrafiktidning» satt. Och man förstår, såvitt jag kan draga några slutsatser, att det finnes ett ofantligt stort arbetsområde här, som ligger färdigt att utnyttjas och som måste påbörjas så snabbt som möjligt och till och med i vissa fall forceras en smula. Om vi då anse, att detta ligger så klart, att man kan börja redan i år, följer därav, att reservationen under punkt 2 med begäran om tio miljoner kronor för ändamålet för nästa år får anses synnerligen väl motiverad.

Herr talman, jag ber att få beträffande utskottets hemställan yrka bifall till

punkt I, ehuru jag ej är fullt tillfreds med en del av motiveringens formulering, och beträffande punkt II, som också är föredragen nu, yrka bifall till herrar Walles' och Oscar Olssons med fleras reservation.

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.*

(Forts.)

Herr Järte: Herr förste vice talman! Herr socialministern förklarade i sitt första anförande i dag, att han kunde acceptera den höjning av en halv miljon kronor, som statsutskottet nu tillstyrker, utöver de två miljoner, som han på sin tid äskade i propositionen. Denna ökning av en halv miljon kronor var resultatet av en kompromiss inom statsutskottets tredje och fjärde avdelningar, som länge och grundligt ventilerat frågan. När statsutskottet sammanträdde in pleno för att taga ställning till tredje och fjärde avdelningarnas förslag, förelägo två alternativ, ett borgerligt och ett socialdemokratiskt. De borgerliga voro eniga om att tillstyrka ett belopp av 2.5 miljoner kronor, den enda ändring, som vidtagits i den kungl. propositionen. Men döm om vår förvåning, då i sista stund det inom utskottet framhalades ett tillägg från folkfriinnat håll, som gick ut på den skrivelse om utredning, som herr socialministern omnämnde, och som finnes berörd på sidan 28 i utlåtandet, där det kräves en utredning, som skulle avse att ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett reservationsanslag i syfte att möjliggöra för de affärsdrivande verken att vid mera omfattande arbetslöshet igångsätta extra arbeten. Det finnes förnärvarande ingen inne i kammaren, som kan svara på den frågan, vad som egentligen menas med detta. Och det finnes inga andra, som stå för skrivelsen, än två ledamöter av utskottet, nämligen herr Bengtsson i Norup, som lade fram förslaget — rösten var herr Bengtssons men handen var en högre providentiell makts — samt herr Rosén i första kammaren. Allena de två stå bakom statsutskottets förslag i förevarande hänseende. Att tillägget utkläckts i sista stund, röjer den famlande och fumliga formuleringen. Det påpekades även av herr socialministern, att vederbörande tydligen icke ha reda på det utredningsläge, vari dessa frågor befinna sig. Den gamla tanken att anpassa de allmänna arbetena efter konjunkturerna ingår sålunda i det utredningsuppdrag, vilket socialstyrelsen fick i höstas av Kungl. Maj:t och som styrelsen nu är sysselsatt med. Om själva idén skrev riksdagen till Kungl. Maj:t redan 1912, och många års utredningar resulterade i det förslag, som också socialministern omnämnde, nämligen 1925 års sakkunnigförslag, där man tänkte sig, att arbetslöshetskommissionen skulle bli det organ, som i händelse av en mera omfattande arbetslöshet skulle kunna elastiskt svälla ut, så att den kunde anpassa sina arbeten efter arbetsmarknadens skiftande lägen. Det nya skulle nu vara, att man här tänkt sig, att de affärsdrivande verken skulle i egen regi svara för dessa utsvällningsarbeten. Men det är oklart, hur det skall gå med uttagandet av de arbetslösa och fastställandet av lönevillkoren. Där om säges ingenting i förslaget, men därom skall väl utredningen ge besked. Men det pågår ju redan en utredning! Hur man än vrider och vänder på saken, förefaller tillägget fullkomligt opåkallat, så framt det ej har några politiska biavsikter just nu i en särskilt intressant situation. Men därpå skall jag ej ingå för tillfället. Om kammarens majoritet i övrigt står på statsutskottets ståndpunkt, gillar den reservation, som avgivits av herr Widell med flera, och röstar för den reservationen, så vore det klokt och klarast. Den utredning, som här kräves, är redan i gång på annat håll, och de synpunkter, som framförts, äro beaktade och kända. Jag vädjar alltså till kammaren att reda upp situationen genom att bifalla den av herr Widell med flera avgivna reservationen. Detta beträffande första punkten.

Sedan har herr Anderson i Råstock gått in på den särmening, som framlagts av socialdemokraterna, där de yrka på, att tio miljoner kronor skola anvisas

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.

(Forts.)

med anledning av motion från ledande socialdemokratiskt håll i början av riksdagen. Man yrkade där på tjugu miljoner kronor. »Mycket prutades ej, men hälften prutades genast.» Och de radikala fördringar, som voro förknippade med motionen, nämligen att man skulle avskaffa arbetslöshetskommissionen, och att dessa reservarbeten skulle utföras med tillämpning av den öppna arbetsmarknadens löner, de återfinnas ej i den socialdemokratiska reservationen! Det gäller alltså ett anslag av tio miljoner kronor att förstärka de många andra tiotals miljoner, som under senare år utgått för offentliga arbeten. Man skall komma ihåg, vilken revolution vi upplevat på detta område under 1920-talet. När bilismen bröt in på allvar i decenniets början, baxnade man inför de svåra problem, som det här rörde sig om, hur man skulle finansiera hela det svenska vägväsendets modernisering, en uppgift som kunde finansiellt jämföras med den föregående generationens stora arbete att bygga järnvägar i Sveriges vidsträckta land. Och man frågade sig, var man skulle taga medel för detta jättearbete. Pengar har man fått genom automobilskatten. Bilismen själv har finansierat vägväsendets utveckling. Detta har gjort, att på sista åren ha anslagen till vägbyggnader vuxit sprängvis, så att enligt en inom statsutskottet uppgjord tablå kan man räkna med, att under innevarande budgetår äro vi uppe i 80 miljoner mot 14 miljoner år 1913. Det är sant, att då pågingo ännu vissa järnvägsbyggnader i landet, som sedermera i huvudsak torkat in. Men nettoökningen är i alla fall kolossal i förhållande till våra resurser i övrigt. Detta innebär, att en massa arbetstillfällen öppnats vid de offentliga arbetena för arbetslösa och för arbetare i allmänhet. Det är klart, att i och för sig är det önskvärt, att vägarna bli så bra och så många som möjligt, och vad som därvidlag anföres i den tidskrift herr Anderson i Råstock nämnde, är nog riktigt. Varje specialorgan har sina önskemål och krav på statskassan. Behoven äro mångfaldiga, men medlen äro begränsade och knappa. Och låter man utgifterna svälla ut för mycket på ett håll, minskas möjligheterna att tillgodose behoven på annat håll. Det glömmar man så lätt.

Vad särskilt gäller de skenfria järnvägsövergångarna, vid vilka reservanterna och herr Anderson i Råstock uppehållit sig, är det visserligen sant, att det vore önskvärt, att de kunde åstadkommas i större omfattning. Men jag undrar, om ej många olyckor kunnat förekommas, om ej järnvägsstyrelsen varit alltför radikal i sitt nit att draga in grindvakterna vid dessa övergångar. Hade icke så skett, hade flera av de olyckor, som förekommit, kunnat undvikas. Och säkert är, att det blir billigare att ha en eller två grindvakter dygnet runt än att bygga en dyrbar, skenfri järnvägsövergång för hundra tusen kronor. Varför skola vi för övrigt i Sverige, som ej kommit så långt i automobilhänseende som Förenta staterna, ha skenfria järnvägsövergångar, som ej finnas på de stora amerikanska pacificbanorna? Där får tåget blåsa var tredje minut för vägar, som skära banan på lika plan. Men vi skola alltid i tekniskt hänseende ha det mest förstklassiga man kan önska sig med ty åtföljande kostnader för det allmänna. Därtill kommer, att frågan om skenfria järnvägsövergångar uppmärksammats av Kungl. Maj:t vid årets riksdag. Jag hänvisar till vad som skrivits under »utgifter för kapitalökning» i statsverkspropositionen, där kommunikationsministern framhåller, att det pågår ett systematiskt arbete för att åstadkomma dessa övergångar. Där är ett system uppgjort, som kommer att fullföljas, och att forcera detta synes ändamålslost. Det kräver specialarbeten i hög grad och då kan det bli fallet, som det ofta blir, när man forcerar ett arbete, att det blir sådan efterfrågan på specialarbetare, att lönerna måste stiga för dessa. Då är det oekonomiskt att så påskynda en viss gren av de offentliga arbetena.

Herr talman, som landet ligger till, så vore det klokast av kammarens majoritet att bifalla den av herr Widell med flera avgivna reservationen. Det är

den, som från början samlat borgerlig majoritet inom vederbörande avdelningar av statsutskottet. Och alla sakliga skäl tala för bifall därtill.

Häruti instämde herr *Olsson* i Blädinge.

Herr *Andersson* i Stockholm: Herr förste vice talman! Jag skall taga kammarrens tid i anspråk några ögonblick för att säga några ord i frågan.

Vid förra årets riksdag var arbetslöshetsfrågan under debatt, bland annat i samband med ett utlåtande från utskottet, men också i samband med en av mig framställd interpellation. Det ställdes då i utsikt från arbetslöshetskommissionen, åtminstone enligt dess teoretiska beräkningar, att arbetslösheten skulle komma att inskränkas här i landet rätt betydligt. Man drog den slutsatsen med hänsyn till de konjunkturer, som då voro rådande, bland annat för industrien i landet. Men om man ser på förhållandena i detta avseende, ligger det så till, att industrien väl för närvarande har sådana konjunkturer, att vi icke under åtskilliga år haft att räkna med så goda konjunkturer. Men trots detta är det tiotusen och åter tiotusen arbetslösa i landet. Statistiken visar, att medan fackförbunden i landet år 1913 hade ungefär 4.4 % av sitt medlemsantal arbetslösa, hade de år 1927 12, år 1928 10.6 och år 1929 15 % av medlemsantalet arbetslösa. En utveckling i den riktningen blir dock icke fullt belyst med de siffror jag nämnt, ty skall man få en verklig bild av läget, får man taga hänsyn till, att fackorganisationernas medlemsantal väsentligt ökats under den tid, varom jag talat. Det visar, att utvecklingen ingalunda går hän mot en minskning av antalet arbetslösa, utan att man i stället har, beklagligt nog, att räkna med en utveckling i motsatt riktning. Varpå beror detta? Ja, i samma tidning, som jag citerade, återgivas statistiska uppgifter. Det är en tidskrift för ett av de större fackförbunden, där man behandlat frågan i samband med rationaliseringsproblemet. Och otvivelaktigt lär det vara så, att det sätt, varpå rationaliseringen genomföres inom det svenska näringslivet, medför, att tusen och åter tusen arbetare ställas utanför arbetsplatserna. En erinran därom innebär ej i och för sig, att man på arbetarhåll är motståndare till själva rationaliseringen eller en modernisering av arbetsprocessen men väl mot det sätt, varpå den genomföres, när den medför, att alla dess skadliga verkningar gå ut över arbetarna. Det är uppenbart, att mot detta måste man på det bestämdaste reagera. Det ligger alltså så till, att i den mån de nu rådande konjunkturerna i landet vika, ha vi att räkna med en ytterligare och snabb ökning av de arbetslösas antal. Man har icke anledning att tala om och skulle ha en fullkomligt felaktig föreställning om läget, om man talar om, att vi här ha att räkna med en minskning av antalet arbetslösa under den närmaste tiden. Allt tyder på en utveckling i motsatt riktning.

Vid det utlåtande, som här föreligger från utskottet, har fogats dels en P. M. av arbetslöshetskommissionen och dels en P. M., uppgjord av socialstyrelsen, vilken närmast utgör ett yttrande över de motioner, som vid årets riksdag väckts i frågan. På sid. 35 talar arbetslöshetskommissionen i sin P. M. om svårigheten att få någon fullständig statistik över de arbetslösas antal. Och man säger, att skälet därtill är, att någon skyldighet för de arbetslösa att anmäla förekomsten av hjälpbehov ej förelegat. Ja, vore det så, att arbetslöshetskommissionen bedrev sin hjälpverksamhet så, att denna vore till någon hjälp för de fattiga människor, som råka ut för arbetslöshet, tror jag ej, att man behöfve en lagstiftning, för att den hjälpbehövande skall anmäla sig, ty folk, som befinner sig i sådana svårigheter, som en arbetslös av naturliga skäl gör, behöver man ej tvinga till att gå till den hjälpgivande myndigheten, om jag får använda det uttrycket, och anmäla, att han är i behov av hjälp. Detta uttalande från arbetslöshetskommissionens sida vittnar om, att den verksamhet

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

den bedriver sannerligen ej är någon verksamhet, som hjälper de arbetslösa. Den omständigheten, att man har anledning att tala om, att det ej finnes något tvång för de arbetslösa att anmäla sig hos arbetslöshetskommissionen, redan den omständigheten ger besked om det slag av verksamhet, som arbetslöshetskommissionen bedriver. Vi ha tidigare tillåtit oss karakterisera denna arbetslöshetskommissions verksamhet såsom bedriven icke i syfte att hjälpa de arbetslösa utan i syfte att pressa ned lönevillkoren och taga bort en hel del arbeten, som eljest skulle förekomma i den allmänna arbetsmarknaden. Jag har fått mig tillställd en redogörelse, som kommissionen utarbetat, där det bl. a. omnämnes, vilka arbeten kommissionen utfört, och där man redogör för, huruvida dessa skulle komma till utförande i den allmänna arbetsmarknaden, om de icke toges i anspråk som nödhjälpsarbeten. De som varit i tillfälle att kasta en blick på denna redogörelse och den tabell som där är uppgjord, innefattande svaret från kommunerna, får klart för sig, att en betydande del av nödhjälpsarbetena eljest skulle ha förekommit i den öppna marknaden. Uppenbart är även, att man på detta område icke överdrivit utan så mycket som möjligt velat göra gällande, att man följt de föreskrifter som på detta område lämnats.

Kommissionen har tagit upp i sin promemoria flera olika problem. Den talar bl. a. om att när det gäller återförande av arbetarna till den öppna arbetsmarknaden, den mindre kvalificerade arbetskraften tränges undan. När jag läste detta, kom jag att tänka på vissa uttalanden, som gjordes här i kammaren, då man talade om fackföreningsmonopolismen. Då man gjort gällande, att denna skulle vara något slags orsak till arbetslösheten, vill jag erinra om ett par synpunkter, som det är skäl att beakta i detta sammanhang. Man har velat påstå, att grovarbetarna t. ex. inom byggnadsindustrien vilja monopolisera arbetstillfällena för sig och söka förhindra, att andra grupper tränga in på deras speciella verksamhetsområde. Vad kan orsaken vara till detta? Jo, mina herrar, om ni lägga märke till de förhållanden, under vilka grovarbetarna måste utöva sin näring, skall ni finna, att den som är utrustad med normala kropps krafter kan söka grovarbete, om han icke har arbete inom det yrke, där han är utbildad. En metallarbetare kan sålunda, om det blir brist på arbete inom hans yrkesgren, gå åstad som grovarbetare, och detsamma gäller en urmakare, en typograf, en bagare o. s. v. Men motsvarande möjlighet står icke öppen för grovarbetarna — att vid behov skaffa sig arbete inom de speciella yrkesgrenarna. Den omständigheten alltså, att grovarbetarkåren har att räkna med konkurrens om arbetstillfällena under arbetslöshetstider från alla olika grupper, nödvändiggör för dem att söka behålla sitt arbetsområde för egen del i viss utsträckning, för att det icke alltid skall bli de, som hårdast drabbas av arbetslösheten. Detta är förklaringen till vad som förekommer på detta område och till vad många av herrarna ondgjort sig över.

Arbetslöshetskommissionen säger i fortsättningen av sitt utlåtande, att den långa tid, under vilken stat och kommuner oavbrutet utöva sin hjälpverksamhet, har hos de arbetslösa frammat anspråk på det allmännas bistånd. Jag tror, att detta sätt att se på frågan icke har värst mycket med verkligheten att göra. Kommissionens verksamhet har sannerligen icke frammat den uppfattningen, att samhället har skyldighet att biträda dem, som komma i nöd på grund av arbetslöshet — den uppfattningen härstammar givetvis från andra omständigheter. Snarare har kommissionens verksamhet kunnat medföra motsatta verkningar. Den har tyvärr varit ägnad att söka åstadkomma den uppfattningen, att samhället har så små skyldigheter som möjligt i detta avseende.

Jag skall icke upptaga tiden med att granska vad kommissionen sagt i fråga om ackordssättningen och alltså den lönepolitik, som kommissionen bedriver.

Jag var i tillfälle att tillkännage några synpunkter i denna fråga vid föregående års riksdag. Men när kommissionen säger bl. a., att den syftar till att göra lönerna för reservarbetna sådana, att man icke skall avhända den öppna arbetsmarknaden den tillgängliga arbetskraften, måste jag säga, att detta är väl ett tämligen överflödigt uttalande. Jag tror icke, att det finns någon av dem, som ha möjlighet att få sysselsättning i den öppna marknaden, som ger sig ut på de arbetsplatser, som kommissionen har arrangerat — detta även om man skulle, när det gäller ackordssättningen, bedriva en något förnuftigare lönepolitik, än den som för närvarande förekommer. Då jag använder detta uttryck »förnuftigare lönepolitik», gör jag det med tanke på vilka arbetsprestationer som böra åstadkommas för de löner som utgå, ty den lönepolitik, som bedrivs av kommissionen, måste obestriddligen medföra en motsatt verkan.

Socialstyrelsen har också i sin promemoria sagt en del om denna lönepolitik, och man har velat på sidan 43 göra gällande, att de ändringar i ackordspriserna som företagits skulle vara förorsakade endast av sådana omständigheter, som att man satt ett ackord under vintertiden t. ex. för jordschaktning och sedan vid tjällossningen måst ändra ackordspriset. Jag vet icke i vilken utsträckning man inom socialstyrelsen är sakkunnig på detta område, men om man kommit närmare i kontakt och granskat vad som förekommit på kommissionens förläggningar i detta sammanhang, tror jag icke, att man skulle ha ansett det lämpligt att skriva en sådan förklaring.

Vad de föreliggande förslagen beträffar, talade statsrådet om att det nu råder klarhet om den verksamhet, som bedrivs för bekämpande av arbetslösheten. Ja, under alla de år, som kommissionen bedrivit sin verksamhet, är det uppenbart, att man kommit till klarhet så småningom. Men ingen som intresserat sig för saken, åtminstone ur arbetarsynpunkt, kan väl göra gällande, att en förändring icke måste åstadkommas, ju förr dess hellre. Vi ha från den kommunistiska gruppens sida under flera år hävdad den uppfattningen, att kommissionen borde avskaffas, därför att dess verksamhet medför sådana resultat som dem jag tillåtit mig erinra om. Vi ha också i år väckt en motion, vari vi föreslagit anvisande av 30 miljoner kronor till bekämpande av arbetslösheten på det sätt motionen närmare angiver, men vi ha också som villkor föreslagit kommissionens avskaffande. Vi hävda nämligen den uppfattningen, att om man utan vidare anvisade 30 miljoner kronor, skulle detta innebära en utvidgning av kommissionens verksamhet, och då vi anse att kommissionens arbete icke medför annan verkan än ett nedpressande av lönerna för arbetarna och ett borttagande av arbeten från den öppna arbetsmarknaden, måste vi säga oss att ett ökat belopp åt kommissionen innebär ökade möjligheter i denna riktning, och med utgångspunkt därifrån ha vi alltså framställt detta krav. Den reservation, som från socialdemokratiskt håll är fogad vid utskottsutlåtandet, upptager anvisandet av ett belopp av 10 miljoner kronor. Jag har icke kunnat ur denna reservation med bestämdhet utläsa, huruvida det förhåller sig så som herr Järte förklarar, nämligen att beloppet skulle ställas till kommissionens förfogande. Är detta meningen, kunna vi icke, med den uppfattning jag här tillkännagivit, i sista hand biträda detta yrkande. Är det däremot meningen, att medlen skola användas på annat sätt och icke disponeras av kommissionen, kommer denna fråga i ett annat läge. Jag skulle därför vara synnerligen tacksam att erhålla en förklaring om vad som avses med reservationen i detta hänseende.

Jag ber med stöd av vad jag här anfört att på de föredragna punkterna få yrka bifall till motionen nr 521, alltså den motion, som framförts av vår grupp vid årets riksdag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

Herr Norling: Herr talman: Jag begärde ordet i anledning av herr socialministerns inlägg och hans uttalande, att en stegring av den solida produktionen väl numera i alla industriella länder anses vara nödvändig för att klara arbetslöshetsproblemet. Jag tror att man från alla parter sida i det politiska spelet om de arbetslösa kan underskriva detta uttalande, men jag tänker då närmast på det sätt, varpå denna solida produktion åstadkommes för närvarande här i landet.

Detsamma gäller rationaliseringsprocessen. Så länge denna syftar till och har till följd ett höjande av det arbetande folkets ekonomiska och kulturella standard, kan rationaliseringsstanken påräkna förståelse och bistånd från arbetarnas sida. Men när man blir vittne till, hur storbolagen genomföra rationaliseringen, blir man betänksam, och då förstår man också, att dessa åtgärder åstadkomma ett motsatsförhållande eller en viss dubbelhet. Rationaliseringens följder synas diametralt motsatta. Det är givet, att på lång sikt måste rationaliseringen betyda arbetslöshetens minskande, kanske dess avskaffande, men på kortare sikt betyder den en utökning av de arbetslösas skara. Jag har under de senaste åren sett, hur ett storbolags rationalisering eller driftskoncentration gått till, och jag må säga, att man där icke gått in för de stolta löften man avgav inom arbetsfredsdelegationen och i dess rapport, då man uttryckligen förband sig att mildra den övergång, som följer av driftsinskränkningarna. Jag känner arbetargrupper, som i åtta månader väntat på denna mildring i förhållandena och denna förståelse från de ekonomiskt ansvarigas sida. Men den institution, som fått mildra övergången, har varit kommunens fattigvårdsstyrelse, som med sina små resurser måst åstadkomma detta. Och för en fattig kommun är det ju otänkbart att lämna den nödvändiga hjälpen. Ja, det invändes mot detta att man kan vända sig till arbetslöshetskommissionen. Men det har också sina avigsidor att skicka ut dessa människor till olika platser i landets skilda delar, när de dag ut och dag in vänta, att bolagsledningen skall förverkliga sina löften. Det är givet, att de känna sig i och med detsamma ställda utanför produktionen, och i varje fall mister bolagsledningen det moraliska ansvar, som enligt arbetarnas uppfattning åvilar dem. Jag menar att de ansvariga institutionerna givetvis få följa denna sak med spänd uppmärksamhet. Arbetslöshetskommissionen har något snuddat vid den, och det kan tänkas, att även denna sak behandlas vid de permanenta utredningar, som synas pågå i massa, rent av i kommissionens egen regi.

Men det är även en annan sak av problemet, som jag med några ord skall beröra, nämligen den självhjälpsrörelse, som förekommer inom den fackligt organiserade arbetarvärlden, och som jag anser motiverar ett kraftigare handtag och tillmötesgående från statsmakternas sida. Jag har här i min hand fackbladet för landets största fackförbund, nämligen metallindustriarbetarförbundet. Det framgår där — vilket för övrigt omnämnes i en skrivelse, som i oktober översändes till socialministern — att från år 1921 och fram till den 31 augusti 1929 har förbundet i arbetslöshetsunderstöd till sina medlemmar utbetalat 15,075,317 kronor — och därav för de sista åren 1928 och 1929 närmare en miljon kronor för vardera året. Orsaken till att utbetalningarna för dessa båda sista år icke äro ännu högre än den, att förbundet på grund av ekonomiska förhållanden måste väsentligt utsträcka karenstiden för understöd. Dessa år representera en mycket livlig verksamhet inom förbundets samtliga verksamhetsgrenar. Verkstadsindustrien och järnbruksindustrien ha haft relativt goda konjunkturer, men trots detta har förbundet i arbetslöshetsunderstöd fått utbetala närmare en miljon kronor vardera året. Detta visar givetvis, att vi här ha en permanent arbetslöshet att räkna med, och det bör kraftigt motivera en forcering av utredningen om arbetslöshetsförsäkringens införande här i landet.

Jag vet, att det är lönlöst att plädera vidare härom i dag. Jag endast beklagar att det är otillräckliga åtgärder, som riksdagsmajoriteten här genomför till hjälp för de arbetslösa, och jag skall sluta med att under punkten II) få yrka bifall till den av herr Walles m. fl. avgivna reservationen.

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)*

Herr Carlström: Herr talman! Jag skall icke uppehålla mig vid punkten a) utan vill med några ord vidröra vad som begärts under punkten b), nämligen frågan om skrivelse angående utredning, huruvida och under vilka villkor ett reservationsanslag må beviljas för att efter Kungl. Maj:ts beprövande tagas i anspråk vid tillfällena av ökad arbetslöshet av mera betydande omfattning.

Jag har någon tid nödgats syssla med arbetslöshetsproblemen, och jag förstår, att många ha den uppfattningen, att jag i denna sak är ganska hård. Jag har icke kunnat gå med på arbetslöshetsförsäkring, därför att jag anser, att den kan göra så liten nytta för den långsiktiga arbetslösheten liksom även med hänsyn till vissa bestämmelser, som man från visst håll fordrar i detta sammanhang och som skulle medföra, att man klippte av möjligheterna till arbetskraftens rörlighet på den fria marknaden. Jag frågar nu: vart vill man komma genom att gå in för ett reservationsanslag av denna karaktär, ett anslag som skiljer sig från de övriga anslagen till statens verksamhet, då det gäller t. ex. att bygga skenfria järnvägsövergångar eller till ökade vägbyggnader eller skogshanteringens rationellare bedrivande? Jag vill förutskicka, att om det gällt att på ordinarie väg öka de 80 miljoner kronor, som i år anslagits för att genom statens indirekta medverkan främja arbeten, som väl i någon mån avlasta arbetslösheten, har jag ingenting däremot. Men då det här gäller att gå in för en särskild anordning och då man åberopar, att man med denna anordning vill lätta arbetslösheten genom att tillgripa ett anslag, som skulle användas till arbeten, betalade med arbetsmarknadens fria löner — jag förmodar att detta är meningen — kan jag icke riktigt förstå vart man vill komma. Herr Anderson i Råstock yttrade, att utskottets utlåtande var lite dimmigt — och det kan jag gå med på — men han tillade att man här kan få nödiga och nyttiga arbeten »på ett utmärkt sätt». Då vill jag fråga herr Anderson i Råstock: huru skall man gå till väga, när man skall gallra ut de människor, som äro arbetslösa, för att de skola få nytta av detta reservationsanslag? Jag frågar således: om det skall överbyggas eller underbyggas en järnvägsövergång t. ex. vid Sävsjö, vem får då anmäla sig till det arbetet? Det finns bondpojkar i socknen, som icke ha så mycket att göra hemma hos sina föräldrar. Få även de anmäla sig till detta arbete? Det är klart, att om man betalar »avtalsenliga löner», som utgå med låt oss säga 10 kronor om dagen, välja de ett sådant arbete hellre än att gå hemma och i varje fall välja de det arbetet framför att taga annat arbete i hemorten för 5 kronor om dagen. Här frågar jag alltså: vem bestämmer vilka som skola få dessa arbeten? Är det vederbörande arbetsgivare, järnvägsstyrelsen, då måste den ha vissa normer att gå efter: Per t. ex. som är arbetslös sedan så och så lång tid vid industrien, han får detta arbete, men Pål han får det icke, ty han är en bondpojke och han bör hålla sig hemma hos sina föräldrar. Eller skall någon fackförening bestämma, vem som skall få vara med om detta arbete? I skrivelsen här har man icke gått in på frågan, om man i fortsättningen skall ha arbetslöshetskommissionen kvar, och detta skall bli ett mellanting för arbetslöshetens bekämpande, men läser man motionerna, finner man, att där går man mera direkt på saken och säger: skaffa bort arbetslöshetskommissionen och låt oss skapa arbeten med statens hjälp till den fria marknads löner. Och detta säger man skall avhjälpa arbetslösheten! Vad menar man? Det är ganska klart, att om staten tillhandahåller arbete till löner, som icke den fria marknaden bestämmer utan fackföreningar-

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

na, så blir det sådana löner, att litet var vill gå dit. Ty varför skall befolkningen ute på landsbygden eller inom vissa industrier arbeta för mindre löner, för 5 kronor om dagen, då utsikt finnes, att staten skaffar arbete för 10 kronor om dagen? Om det är någon, som tror, att en sådan anordning skulle medverka till *minskning* av arbetslösheten, måste jag säga, att det visar den allra grövsta okunnighet. Ty det är givet, att arbetslösheten kommer att ökas väsentligt på grund därav att man här kan få genom statens försorg arbete till en högre betalning än den en företagare i den fria marknaden kan ge.

Om jag läser motionen nr 108 i första kammaren, finner jag på sidan 12 följande: »Sedan det visat sig, att icke ens under lysande högkonjunkturer den enskilda företagsamheten kan uppsluka den lediga arbetskraften, är enligt vår mening tiden inne för att radikalt slopa hela nödhjulsarbetsväsendet och ersätta detta med produktiva statsarbeten.» Ja, här säger man tydligt och klart ifrån, att i den mån det icke finns någon möjlighet för den enskilde att företaga sig något, skall staten i stället göra det. Men då kommer den stora frågan: varför är det under goda konjunkturer omöjligt för den enskilde att sätta igång med nya arbetsföretag? Ja, det måste väl bero därpå att han resonerar som så: om jag sätter igång ett arbetsföretag och betalar löner, som jag anser mig kunna göra för att åstadkomma en produkt, som kan säljas i marknaden, så riskerar jag, att när företagets arbetare någon tid arbetat, komma de och säga: »De här lönerna kunna vi icke arbeta för. De äro för låga. Vi måste ha den och den lönen.» Denna kan då bli så hög, att arbetsgivaren måste slå igen. Är icke detta den skugga, som kastas över företagarens framtid, och som avskräcker honom ifrån att sätta igång med nya företag. Jag frågar, om verkligen någon i detta land på allvar kan tänka sig, att, i den mån som den enskilda verksamheten lamsläs, staten vid varje tillfälle skall träda in och åstadkomma arbeten, som icke de enskilda på grund av ekonomiska synpunkter kunna igångsätta? Jag finner det vara tämligen uteslutet. Jag tror, att intet land i världen hittills vågar sig på sådana vågar. Nu förmodar jag, att utskottet icke alls har tänkt sig att utredningen skulle leda till ett sådant resultat. Men även om utskottet har en annan mening — en mening, som jag måste säga, att jag icke kan begripa — finner jag det vara tämligen djärvt av riksdagen att nu gå in för ens en utredning i detta syfte. Man kan säga, att en utredning icke är så farlig. Nej, det kan ju hända, att den icke är det, och vi veta ju att vi haft åtskilliga utredningar, som ännu icke lett till något resultat. Men då heter det alltid om dem, »som ingenting vilja»: »Se här har riksdagen begärt det och det, men dessa herrar vilja ingenting.» Jag menar sålunda, att även om det endast gäller att sätta igång en utredning, bör man ändå ha klart för sig vart det *kan* leda, och det tror jag ärligt sagt, att herr Anderson i Råstock icke tänkt sig riktigt in i. Ty skulle vi slå in på sådana vågar, att, om den enskilda företagsamheten trots gynnsamma konjunkturer icke vågar något, staten skall våga och att det är statens *skyldighet* att våga, då är det bättre, att staten tager hand om det hela, ty då kan det i varje fall icke bli så många som bli utestängda från arbete.

Det kan hända, att jag på grund av någon lucka i mitt intellekt icke begriper vare sig den socialdemokratiska motionen eller utskottets hemställan, men jag måste säga, att får jag använda det bondförnuft, jag tror mig besitta, säger jag, att dessa vågar äro omöjliga, de äro farliga, och dem bör riksdagen icke beträda.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Med herr *Carlström* förenade sig herr *Gustafson* i Vimmerby.

Herr **Wigforss**: Herr talman! Jag hade trott, att jag skulle kunna svara på herr Järtes fråga om innebörden av det tillägg, som utskottet gjort i mo-

tivering till sitt betänkande, men jag får säga, att jag efter det yttrande, som hållits av herr Carlström och det sista instämmandet däri, skulle helst vilja överlämna den tolkningen till herr Bengtsson i Norup, som i utskottet framlade detta yrkande. Om man icke hade hört den kommentar till detta utlåtande, som givits av herr Carlström med instämmande av en annan ledamot förefaller det mig alldeles självklart vad detta tillägg bör anses innebära. Det är nämligen så, att detta tillägg har föranletts av den socialdemokratiska motionen om offentligt produktivt arbete. Om det skall vara meningen med ett utlåtande, som begär en utredning i anledning av en motion och med hänvisning till den motionens innehåll, är det uppenbart, att utskottet menat att hos Kungl. Maj:t begära skyndsammast utredning om huru man skall sätta i gång med sådana offentliga arbeten utan nödhjälpskaraktär. Det är, så vitt jag förstår, fortfarande den enda rimliga tolkning, man kan lägga in i denna statsutskottets motivering, men jag väntar med stort intresse en bekräftelse på denna min tolkning från den sidan, där man inom utskottet lagt fram denna motivering. Det, som vi socialdemokrater i denna motivering ha anledning att vara missnöjda med, är, att man i utskottets motivering icke sagt ifrån, att man anser sådana arbeten böra anordnas, utan man har begärt en utredning huruvida och på vad sätt, vilket alltså lämnar en möjlighet för dem, som har biträtt detta yrkande, att efter det utredningen kommit fram säga: vi finna att det icke går för sig. Vad som gör, att vi socialdemokrater i utskottet ändock röstat för denna motivering, kan var och en i kammaren förstå.

Efter de långvariga strider, som förts om vår arbetslöshetspolitik, så förefaller det, som om man på den borgerliga sidan hade frusit fast i vissa orimliga föreställningar om att samhället gärna kan sätta i gång arbeten för de arbetslösa såsom s. k. nödhjälpsarbete med lägre löner än i öppna marknaden och förbundna med vissa villkor, vilka jag här icke behöver upprepa, och som vi fört stora strider i riksdagen om. När det är klart att om man ifrån de borgerliga partierna får, jag skulle icke vilja säga ett anbud, men i alla händelser en upplysning om att man på det hållet finner det kanske icke i längden vara klokast att fortsätta med den gamla arbetslöshetspolitiken utan man kan överväga, huruvida icke en annan väg är lämplig — då innebär detta i viss mening en lossning, som vi socialdemokrater med den kontakt med arbetarna här i landet, som vi hava, icke utan vidare kunna avvisa, även om, såsom herr socialministern erkände, det icke är så mycket som man fått på hand. Om jag sålunda tills vidare åtminstone tolkar utskottets utredningskrav på det sättet — jag tror att herr Edoff Andersson i Stockholm, som på den punkten ställt en fråga, icke gärna kan ha missuppfattat reservationen — och när det med anledning av den socialdemokratiska motionen fogats en reservation vid utlåtandet, där man kräver ett anslag på 10,000,000 kronor för avarbetande av vägbalansen, för att göra skenfria vägkorsningar, för att göra kulturarbeten å skogarna, så är det alldeles uppenbart, eftersom detta anslag är skilt från arbetslöshetskommissionen, att detta anslag måste ställas till Kungl. Maj:ts förfogande på samma sätt, som andra anslag för sådana arbeten ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, alltså utan något som helst sammanhang med vanliga nödhjälpsarbeten. Från den sidan sett tror jag icke det finns någon anledning, varför herr Andersson icke skulle kunna förstå den socialdemokratiska reservationen.

Jag har emellertid egentligen icke begärt ordet för att säga detta utan för att trots det, som det tyckes, ringa intresse, som förefunnits i kammaren för denna arbetslöshetsfråga, säga några ord om hela läget i arbetslöshetsfrågan. Jag tror för övrigt, att det icke är bristande intresse, som föranlett, att kammaren är så fåtaligt representerad, utan det är väl närmast en känsla av att

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.

(Forts.)

denna fråga redan är avgjord. Det är naturligtvis ganska beklagligt det också, och jag kan icke underlåta att jämföra det relativt ringa intresse, som kammaren visar gentemot de arbetslösa, med det mycket stora intresse, som från kammarens sida visades i går för lättande av den fattiga landsbygdens skattebörd, och det utomordentliga intresse, som kammaren visade en annan grupp av landets medborgare, nämligen de spannmålsodlande jordbrukarna. Det är alldeles uppenbart, att när man går över till denna grupp av människor, som icke representerar en viss klass, utan som rekryteras ur alla samhällsklasser, som kanske därför icke spelar så stor roll i partipolitiken, som både de spannmålsodlande jordbrukarna som ock de skattetyngda landskommunerna gjorde, blir icke intresset detsamma. Men kammaren kan vara övertygad om att frågan om behandlingen av dessa arbetslösa och frågan om vad som kan göras för att förebygga arbetslöshet i våra samhällen, äro frågor, som riksdagen icke kan komma ifrån, därför att det svenska folket liksom andra folk icke kommit ifrån detta problem. Till sist kanske det skall visa sig för dem, som här representera den borgerliga majoriteten, att hela deras eget samhällssystemets framtid kan hänga på om man inom detta borgerliga samhällssystemets gränser kan göra något för att motverka eller avgöra detta onda, som heter arbetslöshet. Jag vill på samma sätt, som den föregående talaren erinrade om, säga, att vi hava haft vad vi kalla en högkonjunktur under de sista åren, men ett samhälle, som under högkonjunkturen finner sig ha arbetslösa till ett antal av åtminstone 8 % av industriens arbetare och som, så fort dessa tider bli sämre, får en arbetslöshet, som går upp till 10, 12, 15, ja, om icke 20 %, det samhällssystemet må man prisa på alla möjliga sätt, men det sunda förnuftet säger, att det måste finnas ett fel i hela dess konstruktion, om man skall anse, att en sådan arbetslöshet är ofrånkomlig.

Herr Carlströms anförande väckte min allra största förvåning. När herr Carlström började sitt anförande, trodde jag, att jag skulle få anledning att instämma med honom. Jag har nämligen alltid trott, att herr Carlström med sin bitterhet gentemot samhället, skulle jag vilja säga — om icke hela så åtminstone mot vissa delar av samhället — och med sin böjelse för att se huru bra andra ha det och huru illa man själv och ens närmaste grupp har det — att herr Carlström, säger jag, som ständigt och jämt talar om den fattiga lantbruksbefolkningen och såsom jag tror upprepade gånger talat om dessa hemmasöner, som icke kunna få något arbete utan bo hemma hos sina föräldrar, borde vara den första, som med glädje tog emot ett förslag, som innebär, att man skall sätta i gång arbeten, som även kan bereda denna, låt mig säga, arbetslösa bondebefolkning arbete. Men om jag icke misstagit mig, herr Carlström, vände han till sist om hela saken och sade, att om det skall vara meningen, att man skall taga dessa hälftenarbetare, dessa bondsöner från deras hem och ge dem tillfälle att gå och konkurrera med de arbetslösa om dessa olika arbeten, kunde han icke vara med om den saken. Jag hoppas, att jag missförstått honom. Jag har sökt följa honom, och det förefaller mig, som om detta varit hans tankegång. Huru detta överhuvud taget skall kunna rimma med att han icke har något att invända mot att allmänna arbeten av vanligt slag, skenfria vägövergångar, vägarbeten o. s. v. skola bedrivas genom arbetslöshetskommissionen, kan jag icke förstå. Om vi på de vanliga vägar, alltså med vanliga metoder kunde öka ut våra vägarbeten, och om det finns någon risk av det slag, som herr Carlström talade om, att till dessa arbeten skulle strömma folk, som genom sina fackföreningar begärt i hans tycke alldeles för höga löner och om staten på det viset medverkar till att arbetarna dragas från jordbruket, ja, om allt detta skulle vara fallet med de arbeten, som här föreslås i den socialdemokratiska motionen, är det naturligtvis på samma sätt fallet med den sortens arbeten, som staten redan satt i gång. Vi

skulle med en sådan motivering kunna avslå varje anslag till nya järnvägsbyggnader, varje anslag, som syftar till några kulturåtgärder på skogarna. Om vi överhuvud taget äro rädda för att staten skall sätta i gång med arbeten, därför att detta drager arbetskraft från landsbygden, ja, då skall man överhuvud taget vara ytterst försiktig med dessa arbeten och med allra största misstänksamhet betrakta varje företag, som industridkare och varje företagsam människa på dessa områden sätta i gång och genom att kunna betala högre löner locka bort arbetskraften, såsom det heter, från den allmänna marknaden.

Jag hade verkligen trott, att en fördel med dessa av socialdemokraterna föreslagna arbeten just skulle vara, att man försökte att låta dem komma även landsbygdens folk tillgodo, så att man icke, såsom fallet är beträffande våra nödhjälpsarbeten, väljer ut vissa bestämda kategorier från städerna och industrisamhällena och säger: Ni skola ha absolut företrädesrätt, utan man säger, att dessa arbeten skola placeras på sådana håll, att folk av alla slag, som icke ha möjlighet att få fullt arbete, skola kunna taga det. Jag tror icke, att det är lyckligt att på denna punkt gå på den linje, som herr Carlström fört in här. Om herr Carlström har rätt i vad han säger, huru skall man då kunna fortsätta med detta, huru skall staten kunna på det viset taga upp alla de arbetslösa arbetarnas krav? Detta kan icke vara rimligt, ty i längden skulle det betyda, att alla möjliga människor gingo över till dessa arbeten.

Ja, jag tror, att herr Carlström icke riktigt har tänkt igenom, för att nu säga som han själv älskar att göra till sina motståndare, sitt eget ekonomiska system och försökt fråga sig, hur det överhuvud taget kan komma sig, att det går i lås, när enskilda företagare sätta i gång sådana arbeten på mycket lång sikt. Herr Carlström kan ju svara med den gamla frasen, som spelar en så stor roll, att enskilda sätta bara i gång arbeten, som äro räntabla. Om emellertid icke enskilda skulle sätta i gång arbeten, om vilka det kunde vara tvivelaktigt, huruvida de voro räntabla eller ej, då skulle massor av de arbeten, som sättas i gång i vårt samhälle, aldrig komma till stånd, sådana arbeten nämligen, som kanske under en följd av år icke äro räntabla, men där de, som äro kapitalplacereare, räkna med att de till sist skola bli räntabla. I vissa fall räkna de rätt, i vissa fall räkna de galet. Om vi skulle taga bort alla de företag, som ha dragit arbetskraft till sig, och där dessa arbetare ha bildat fackföreningar och fått som det heter avtalsenliga löner, ja, då skulle vi få ta bort en ganska stor del av de arbeten, som överhuvud taget under de förflutna årtiondena ha möjliggjort för den oavbrutet växande befolkningen på landsbygden att icke stanna hemma i ren fattigdom för att icke säga i fullständig misär. Dessa arbeten ha dock satt dem i stånd att komma in i industrien och där få sin försörjning. Den skillnad, som kan förefinnas mellan de arbeten, som det allmänna sätter i gång, och de företag, som på det sättet enskilda sätta i gång, är icke av den betydelse, att om herr Carlström accepterar den enskilda företagsamheten såsom ett medel att mildra arbetslösheten, han då skall kunna vägra det allmännas företagsamhet precis samma effekt.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga ett par ord till herr socialministern. Tyvärr är han nu icke inne i kammaren, men när man hörde hans inledningsanförande, fick man av detta precis samma intryck som av herr Carlström. Jag måste säga, att hans släktskap med herr Carlström i fråga om den allmänna ekonomiska uppfattningen är fullständigt slående. Även herr socialministern rörde sig med detta gamla ärevärdiga och fullständigt meningslösa uttryck om »naturliga arbetstillfällen». Allesammans, sade han, vilja vi avhjälpa arbetslösheten. Det voro vi alla eniga om, men det måste ske på sådant sätt, att man skapar naturliga arbetstillfällen. Ja, vad menar man med

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

naturliga arbetstillfällen till skillnad från konstlade? Är det verkligen ett mera naturligt arbetstillfälle, att det startas en fabrik för att göra kosmetik, därför att det finns ett behov hos människor att köpa kosmetik? Det skulle bli ett naturligt arbetstillfälle, därför att det finns ett behov, som är naturligt för människorna. Om staten däremot sätter i gång, låt mig säga, skogskulturåtgärder för att åt våra efterkommande skapa bättre skogstillgångar, då är det icke ett naturligt arbetstillfälle, därför att det finns icke varken damer eller herrar, som för ögonblicket vilja betala för en produkt, som kommer fram så långt bort i framtiden. Jag trodde, att man så småningom skulle komma bort från denna fullständigt, kan man säga, vulgärmässiga ekonomiska föreställning, att det är bättre, att det är klokare och riktigare med den sortens företagsamhet, som fyller dessa låt mig säga kanske ganska viktiga men för många människor ganska tvivelaktiga behov, som den privata industrien fyller, till motsats mot de ofta fullständigt grundläggande behov för hela samhället, som staten kan fylla, vare sig det gäller att bygga järnvägar eller vägar eller sjukhus eller skolhus eller något annat.

Jag tror, att det kanske ändå icke dröjer så många decennier, innan vi även i vårt land komma bort från den vulgärliberala föreställningen om att det, som enskilda för ögonblicket vilja köpa, är något utomordentligt värdefullt, att den företagare, som vill tillfredsställa dessa behov, fyller en nödvändig och nyttig samhällsuppgift, och att det är riktigt, att arbetarna gå till sådana företag, vare sig det gäller att göra kanoner, silkesstrumpor eller kosmetik, under det att de företag, som samhället kan sätta i gång för att lägga grundvalarna fastare för hela folkets kultur, skulle vara onaturliga och icke räntabla, och till vilka man därför icke får låta arbetskraften strömma.

Såvitt jag kan förstå, kunna vi vara eniga därom, att arbetslösheten är en oerhörd invecklad företeelse. Det är ingen, som föreställer sig, och jag kan försäkra, att när de socialdemokratiska motionärerna ha motionerat om dessa 20 miljoner kronor, ha vi icke alls föreställt oss, att detta är någon slags kungsväg att klara upp arbetslöshetens problem. Arbetslösheten har säkerligen en sådan rad av olika källor. Den framspringer ju ur så många olika förhållanden, att det är omöjligt att sammanfatta dess orsaker i någon slags formel. Det enda, samhället kan göra, är att praktiskt försöka pröva sig fram på olika vägar och att hålla fast vid vissa, jag skulle vilja säga, enkla och ofrånkomliga ekonomiska sanningar. Jag skall icke tala om ekonomiska sanningar, som utgöra någon slags teori, vare sig det gäller liberala eller socialistiska teorier, utan jag skall tala om sådana ekonomiska sanningar, som varje förnuftig människa, så snart han överhuvud taget tänker över ekonomiska ting, måste erkänna såsom ofrånkomliga, och det är, att det kan icke vara rimligt att ett samhälle skall säga, att här ha vi arbetare, som gå arbetslösa, här ha vi tillgång på kapital, här ha vi råvaror, så mycket vi behöva, men vi kunna icke skapa några former, genom vilka vi kunna sätta denna arbetskraft i arbete för att använda dessa råvaror, för att med hjälp av det tillgängliga kapitalet åstadkomma nyttiga produkter. Åtminstone vi socialdemokrater vägra att godkänna den uppfattningen, att det skall vara ett ofrånkomligt system, att under alla tider, även de bästa, skall kanske upp mot 10 % av lönarbetarklassen gå arbetslös, och under svårare tider skall detta ske med en större del av arbetarklassen. Vi vägra att erkänna, att detta är något nödvändigt och naturligt, hur mycket man sedan må komma med teorier däremot. Vi säga, att det kan icke överstiga människornas förmåga att sätta folk i arbete att göra nyttiga ting, när de vilja arbeta och kunna arbeta, och när vi ha tillgång till det material, som de behöva. Om detta icke kan ske genom att enskilda utföra det, ja, då finns det icke någon annan råd än att människorna gemensamt komma överens om att försöka göra det.

Det är kanske icke ur vägen att i denna kammare, som helt nyligen med stor majoritet har beslutat att genomföra ett s. k. inmalningstvång, erinra om vad det är för grundsatser, som man därvid gått ut ifrån. Jo, man har helt enkelt sagt: Ha vi marken, ha vi människor på jorden, så skola de få lov att arbeta, och om det ändå skulle leda till att vi måste tvinga konsumenterna att förtära produkterna av deras arbete, så är huvudsaken ändå, att vi ha dem i arbete, som kunna arbeta, och att vi utnyttja de naturtillgångar vi ha. Jag har redan under den ifrågavarande debatten sagt, att jag tror, att det är en oriktig väg att på det sättet utan vidare sätta producenternas intressen över konsumenternas, och att jag anser, att man måste försöka sig fram på en väg, där man söker sammanjämka de olika intressena. Om emellertid alla de, som finna det självklart, att vi för att få jorden använd, för att få arbetskraften vid jorden använd, icke tveka att tvinga konsumenterna att förtära det som produceras, så förefaller det mig ganska besynnerligt, hur de till sist skola kunna vägra att erkänna, att man bör söka utvägar, genom vilka man kan sätta låt oss säga även den industriella befolkningen i arbete för att tillfredsställa samhällets behov, särskilt i det fall att man kan peka på sådana behov, där man icke behöver tvinga folk egentligen utan där man ganska lätt kan övertyga människorna om att de i längden ha intresse av det, vare sig det gäller, för att taga de tre klassiska exemplen, skenfria vägkorsningar, vägarbeten eller kulturarbeten på skogarna.

Jag har med dessa ord endast velat understryka, att trots det åtminstone till en början ringa intresse, som visats för denna debatt, så äro vi socialdemokrater övertygade om att här är ett, jag säger icke *det stora*, men *ett av de stora* ekonomiska problem, som samhället har att lösa, och som samhället icke kommer undan, hur mycket man än tills vidare må ställa sig avvisande.

Herr Norling sade ett mycket sant ord, då han i detta sammanhang talade om rationaliseringen. Jag skall säga ett par ord om denna sak bara därför att också herr Carlström var inne på frågan om industriens expansion. Då herr Carlström talade om att arbetskraften skulle sugas upp av sådana arbeten, som industrien själv vill sätta i gång, så lever herr Carlström liksom många andra i en förgångnen tid. Man kan säga, att ända fram till tiden för världskrigets utbrott eller kanske ända fram till världskrigets slut har den svenska industriella expansionen gått till på det sättet, att den bestått i en utvidgning av företagen och en uppsugning av allt större mängder av arbetskraft, men ser ni, den tiden, då landet liksom blev fullbyggt av industrier, den tiden håller tydligen på att lida mot sitt slut. Om icke alla auktoriteter hjälpa, skulle jag vilja hänvisa till den icke alldeles okände herr Ivar Kreuger, som visserligen icke hemma hos oss men i Amerika i ett föredrag just påpekat detta faktum, som jag med stor glädje accepterade, eftersom jag som socialdemokrat i åtminstone 25 års tid har brukat förkunna, att det finns en period i landets utvecklingshistoria, då expansionen består däri, att det skapas flera och flera företag och då nya mängder av människor komma till, men så småningom stoppas detta. Det blir i stället en koncentrationstendens. Nya företag skapas icke utan det blir en konsolidering av de gamla. Vi äro redan framme vid den punkten och dessutom framme vid en annan punkt, nämligen att produktionsökningen inom industrien har icke under de sista åren skett på det viset, att man har ökat ut mängden, om jag så får säga, av maskiner och mängden av de arbetare, som arbeta vid dessa maskiner, utan man har gjort det genom att ersätta människorna med maskiner. Rationaliseringsprocessen har åstadkommit en mycket, mycket stark produktionsökning i vårt land liksom i andra länder, men denna produktionsökning har icke varit åtföljd av en ökning av arbetarantalet, i alla händelser icke av en ökning av arbetarantalet, som på något vis svarat mot den ökning av antalet arbetare, som vi tidigare vant oss

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

vid att finna under en industriell uppgångsperiod. Samtidigt med denna starkt ökade produktion har nämligen arbetarantalet stått stilla. Jordbrukarna kunna kanske dra en parallell för sig. Det är på samma sätt i jordbruket. Produktionsökningen åtföljes icke av ett ökat behov av arbetskraft utan i stället av ett minskat behov av arbetskraft, därför att expansionen av konsumtionen på detta område liksom sackat av. Det förefaller, som om man inom stora delar av industrien nu har nått fram till samma stadium. Produktionsökningen fortgår men icke på det sätt, att arbetarantalet ökas, utan i stället så, att man stöter bort arbetskraft.

Jag erkänner liksom herr Norling, och jag fann till min tillfredsställelse, att även herr Edoff Andersson erkände det, att det är uppenbart, att rationaliseringen i längden icke kan vara till skada. Det är uppenbart, att kan man tillverka varorna billigare, d. v. s. med mindre arbetskraft, så blir samhället så-tillvida mera välmående, att man kan göra vad man behöver med ett mindre uppåtdrag av mänsklig kraft. Uppenbart är emellertid, att om icke samhället kan finna några utvägar att ta vara på den arbetskraft, som blir arbetslös genom denna rationalisering, så uppstår en arbetslöshet, som kan bli högst betydande. Alla länder lida också för närvarande under denna form av arbetslöshet.

Under sådana förhållanden bör *samhället* träda till. Det bör säga, att vi tvivla icke i längden på rationaliseringens fördelar, vi tro att sedan vi kunna producera billigare, komma vi så småningom att bli mera välmående, men övergångsperioden kan bli mycket lång, och under denna övergångsperiod är det ett rent slöseri med de tillgångar vi ha att låta denna arbetskraft gå arbetslös. Om då icke enskilda omedelbart äro beredda att sätta denna arbetskraft i arbete, ja, då har samhället skyldighet att göra det.

Det är ett uttryck för denna tankegång, som vi här ha givit uttryck åt i den socialdemokratiska reservationen. Den socialdemokratiska reservationen är så-tillvida, skulle jag vilja säga, något nytt, att den liksom bestämdare än tidigare bygger på den meningen, att de människor, som vilja arbeta och kunna arbeta och som icke hos enskilda företagare kunna få arbete, ha rätt att av samhället kräva, att samhället bereder dem arbete. Herr Carlström må finna denna tankegång hur upprörande antiliberal som helst. Det är ett faktum, och jag tror, att man i det fallet kan vädja till de allra djupaste intryckena hos människorna. Om vi ha ett samhällssystem, som försvaras på det sättet, att man säger, att det är det bästa systemet för att bereda folk arbete och utkomst, ja, då skall det samhällssystemet bevisa sin överlägsenhet genom att verkligen skaffa folk arbete. I det ögonblick, som den privata företagsamheten sviker, i det ögonblicket har så-tillvida detta samhälle visat, att det icke är i stånd att bemästra sin ekonomiska uppgift, och då föreligger problemet för oss alla gemensamt att i de organisationsformer, vi kunna skapa, d. v. s. med hjälp av samhällets olika organ, försöka att tillhandahålla den företagsamhet, som icke längre enskilda kunna tillhandahålla. När denna tankegång har trängt igenom hos folket — och ni, mina herrar, kunna vara övertygade om att det är en tankegång, som folk förstår, vare sig de sedan hittills ha röstat med högern, bondeförbundet eller de frisinnade — när folk har förstått denna tankegång och förstår, att det socialdemokratiska partiet verkligen vill driva fram människornas rätt att på det sättet ärligt försörja sig, ja, då kommer intresset för denna arbetslöshetsfråga att bli ett annat än det, som finns i dag. Jag skulle tro, att då kommer man från alla håll att skynda sig att erkänna, att man nog också har förståelse för detta och att man nog också skall vara villig att vara med i den utsträckning det är möjligt att sätta i gång dylika arbeten. I väntan på att den stunden skall komma ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Lindqvist* i Stockholm, *Eriksson* i Stockholm, *Hansson* i Stockholm och *Engberg*, fru *Östlund*, herrar *Höglund* i Stockholm, *Källman*, *Andersson* i Tungelsta, *Ahl*, *Jonsson* i Eskilstuna, *Sjögren*, *Johansson* i Arkösund, *Karlsson* i Vadstena, *Ericson* i Boxholm, *Johnsson* i Norrahammar, *Blomquist*, *Rosander*, *Magnusson* i Kalmar, *Werner*, *Björklund*, *Hällgren*, *Björk* i Tryde, *Bergström* i Hälsingborg, *Andersson* i Malmö, *Thomson*, *Andersson* i Höör och *Paulsen*, fru *Nordgren* samt herrar *Lindqvist* i Halmstad, *Andersson* i Falkenberg, *Sjöström*, *Hedvall*, *Höglund* i Göteborg, *Mårtensson*, *Karlsson* i Munkedal, *Olsson* i Mellerud, *Hansson* i Trollhättan, *Vahlstedt*, *Carlsson-Frosterud*, *Uddenberg*, *Persson* i Tidaholm, *Olovson* i Västerås, *Eklund*, *Jansson* i Falun, *Ericsson* i Sörsjön, *Sävström*, *Lindley*, *Nilsson* i Örebro, *Johansson* i Sollefteå, *Molander*, *Berg*, *Lindberg*, *Wiklund* i Byske och *Hage*.

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag kan icke underlåta att uttala min förvåning över vissa saker. Det första är, att när jag läser detta utskottsutlåtande, finner jag bland reservanterna antecknad en person, som jag återigen icke finner bland de närvarande i utskottet. Det måtte ha varit ett egendomligt sammanträde den gången, när detta utlåtande fabricerades.

För min del deltog jag i de förberedande arbetena för detta utskottsutlåtande på den sammansatta tredje och fjärde avdelningen i statsutskottet. Vid åtskilliga sammanträden gingo vi grundligt igenom dessa saker, och vi fingo naturligtvis ställa oss på olika linjer. När vi till sist, efter det vi haft fyra eller fem sammanträden, skulle justera det hela, så var man på borgerligt håll fullständigt ense om ett kompromissförslag, som vi alla antogo. När detta skulle behandlas i utskottet, var jag till följd av vissa sviter från det särskilda utskottet förhindrad att närvara. När jag sedan fick utskottsutlåtandet i min hand, var det emellertid det förslag, som den borgerliga delen hade samlat sig om, totalt borta, och man finner i stället något helt annat. Jag hoppas, att min ärade kamrat, herr *Olofsson* i Digernäs, kan ge litet klarare besked om vad som inträffat, eftersom han själv ju var generalkompromissarie, men när förslaget skulle behandlas in pleno i utskottet gått ifrån sitt förslag, liksom även utskottets ordförande. Vad har varit anledningen till denna förändring, när vi förut alla voro ense? Det är synnerligen märkvärdigt. Sådant brukar ju icke inträffa i statsutskottet.

Den siste ärade talaren påtalade verkligen också en sak, som mycket har förvånat mig, nämligen det ringa intresse för diskussionen, som synbarligen förefinnes här i kammaren. Det har verkligen förvånat mig, när jag jämför det med någorlunda liknande förhållande, när det för fyra år sedan gällde *Stripa*. Det var ju ungefär samma sak då och man kan väl också vänta ungefär samma följder. Då var ju kammaren så fullsatt, att det var rent av svårt att komma in, och läktarna voro alldeles överbelastade. Nu ser det däremot ut, som om ämnet icke intresserade. De personer, som nyss instämde i herr *Wigforss'* anförande, voro ju icke så imponerande många.

Den siste ärade talaren gjorde ju en mängd djärva påståenden. De voro alldeles oangripliga, om man tar hälften av dem var för sig, d. v. s. första delen av anförandet för sig och den sista delen för sig, men tar man dem tillsammans, när han fullföljde sin mening, voro de alldeles omöjliga. Jag tänkte verkligen i mitt stilla sinne, att det skulle vara ett särskilt stort nöje att vidare penetrera en sådan sak, som när herr *Wigforss* säger, att när folk icke har arbete i den nuvarande samhällsorganisationen och man icke kan på enskild väg skaffa dem arbete, då skall staten ge dem arbete, och när jag hörde, hur hans politiska meningsfrände herr *Örne* i särskilda utskottet utkastade sina bannstrålar över all statsverksamhet, över att staten skulle bedriva byggnadsverk-

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.*

(Forts.)

samhet och dylikt. Det skulle enskilda driva och enskilda organisera, och han ansåg det synnerligen av ondo, att staten befattade sig med något, som hade med det produktiva livet att göra. Jag tycker, att dessa herrar kunde konfronteras med varandra, så att de kommo till litet mera överensstämmelse. Jag tror, att om de verkligen ville göra några uttalanden, skulle de få en mycket stor publik, som hade ett utomordentligt intresse av att höra på en duell mellan dessa herrar med deras olika uppfattning. Då kanske vi kunde få klart för oss en gång, vad socialisterna verkligen vilja på den punkten, där staten skall gripa in i arbetsförhållandena. Ju flera jag hör av herrarna, ju oklarare blir den saken för mig. Det skall jag säga rent ut.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet beklagade ökningen av anslaget för arbetslöshetens bekämpande. Ja, det var följden av en kompromiss, att vi ökade med en halv miljon kronor mot vad Kungl. Maj:t föreslagit, då vi ansågo oss kunna motivera det med att vissa tecken tydde på, att den uppgångsperiod, som industrien hade i fjol, knappast syntes skola fortsätta. Det var det hela, och vi ville åtminstone gardera oss mot att det skulle heta, att vi alltid vilja pressa ned på detta område. Men otack är världens lön. Vi ha nu fått besked av herr Wigforss, att vi äro förskräckliga. Det var det värsta, vi gjort på många år. Åtminstone har jag icke fått så grundligt påpälsat som denna gång. Det yttrades också, att vi bara fundera på, vad som skall vara bra för oss själva, och sedan bryr vi oss icke om, hur det är för andra. Ja, men kan man verkligen påstå den saken? Jag vågar säga, att jag har åtminstone aldrig ställt mig omöjlig, när det gällt, att staten skulle ge anslag för att lätta arbetslösheten.

Här uttalades också av herr Wigforss till en annan ärad talare här, att han icke genomtänkt sitt förslag ordentligt, och det kan ju så hända. Men jag kan icke hjälpa, att jag fick precis samma intryck av herr Wigforss, att han måtte icke ha tänkt igenom sitt ekonomiska problem synnerligen noga, ty där tar det sannerligen emot på så många punkter. Han uttalade nämligen, att när vi ha råmaterial, kapital och arbetare, som ingenting ha att göra, så skola vi producera. Men vad skola vi göra av produkterna? Det talade han icke det minsta om. Och till vilka priser skola vi egentligen producera? Det var en obetydlig sak, det bevärdigade han icke med ett ord. Jag är alldeles av samma mening som herr Wigforss, att vi verkligen böra kunna skaffa arbete åt hela vårt folk, men om fordringarna äro så stora på alla områden, att produktpriserna icke kunna betala dessa fordringar, kunna vi på längden icke producera. Herr Wigforss kan icke åstadkomma en sådan trollkonst. Det kan icke ens en socialdemokratisk ministär göra. Till syvende og sidst gäller det: kunna produkterna avsättas, kunna de verkligen frambringas till priser, så att avsättning kan ske och att konsumenterna verkligen ha råd att köpa dem? Det går icke att på alla ställen göra, som när man trissar upp hyrorna i Stockholm. Där har det visat sig gå åtminstone hittills, men det går icke på alla områden, framför allt icke, där man kan importera motsvarande varor. Där är det alldeles omöjligt.

Så yttrades också av herr Wigforss, att vi, som gingo mot förslaget, levde i en förgången tid. Jag förmodar, att herr Wigforss menade, att vi levde i en förgången tids åskådning, ty att vi leva i den närvarande tiden, det är solklart, och herr Wigforss kan icke bestrida, att vi stå och gå här. Det är den gamla åskådningen, menade han, som sitter i oss. Ja, det är svårt för människor att riktigt frigöra sig från vad erfarenheten i deras liv visat är möjligt och vad erfarenheten visat icke är möjligt. Men herr Wigforss älskar bestämt betydligt mera att dväljas i det blå, och där kunna icke alla följa honom, det är skillnaden. Vi vilja ha fast mark under fötterna, vi vilja ha något ekonomiskt säkert att hålla oss till. Det bryr icke herr Wigforss sig om. Han proklamerar

bara, att vi skola skaffa arbete, det är allt, och naturligtvis skaffa löner, som herr Wigforss kan acceptera.

Nu skulle här vara mycket att säga i själva saken. Det förvånar mig verkligen, när jag ser detta uttalande angående punkten I b), som avser, att riksdagen skulle i skrivelse anhålla om en utredning om ett reservationsanslag, som skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande och tagas i anspråk vid ökad arbetslöshet. Herr Carlström var inne på den frågan, om, då man anordnar dessa arbeten, de skulle vara tillgängliga endast för dem, som dokumenterat sig som arbetslösa inom industrien, eller om de skulle vara tillgängliga för alla, som vilja arbeta vid dessa arbeten. Det är en mycket viktig sak att ha reda på. Vi ha i utlåtandet pekat på att på blott ett enda område, nämligen omkostnaderna för vägdistrikten och underhållet av vägar, har man kommit upp till en sådan summa som minst 80 miljoner kronor, och denna beräkning gäller förresten icke nästa budgetår utan det nuvarande budgetåret. Den summan skulle för 20 år sedan ansetts så svindlande och orimlig, att man icke kunnat ifrågasätta något dylikt. Då måste man ju ha skaffat en så orimlig massa arbete, som förut icke fanns. Vad gör då i detta fall ett sådant här anslag, om icke herr Wigforss och de andra reservanterna vilja sätta det till oerhört högt belopp? Skall det vara något, som motsvarar lilla kreditivet eller dylikt? Hur ha herrarna tänkt sig det? Innan man ger sig in på så obanade vägar, borde man ha litet reda på, vad man avser. Skall man anordna arbeten, så att arbetslösa i visst yrke få arbeta inom motsvarande yrke? Skall staten ställa om det, eller hur ha herrarna tänkt sig det? Det talas om, att vissa arbetare icke kunna få lov att arbeta inom sitt yrke. Det är t. ex. stora svårigheter för staten att skaffa arbete åt arbetslösa guldsmedsarbetare. Staten kan väl icke sätta upp en guldsmedsfabrik? Det får väl vara någon rim och reson i detta. Hur vill ni då göra skillnaden, när ni gå med på anslaget till arbetslöshetskommissionen? Hur skall en gallring ske av dem, som arbetslöshetskommissionen skall taga hand om, och dem, som ni vilja sätta in på andra arbeten? Hela denna sak, som herrarna kommit med, tycks vara så oklar, att jag förvånar mig mycket över att man i utskottet gått med på att taga en utredning efter den linjen. Utskottet har likväl den motivering, som man ser på sid. 27, att man finner, att arbetslöshetskommissionen på det hela taget arbetat på ett tillfredsställande sätt. Jag kan icke se, att detta verkligen rimmar sig, det få herrarna förlåta. Är det verkligen meningen att slå in på en ny väg, då tycker jag, att det hade varit mera i sin ordning, att herrarna hade talat om det, när vi gjorde kompromissen och samlade oss om ett uttalande. Jag beklagar verkligen, om man skall gå fram på det här sättet, ty då lär det väl icke vara möjligt att i utskottet eller på utskottsavdelningen göra upp något, så att man kan lita på, att när man sagt det, man står vid detsamma.

Jag skall icke för ögonblicket yttra mig mera i föreliggande fråga. Jag finner, att det, som vi kommit överens om på avdelningen, det duger, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i punkt I a) men avslag på utskottets hemställan i punkt I b), vilket är precis samma yrkande som det, vilket göres i den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Det uttalades såväl av herr Järte som av socialministern, att yttrandet på s. 28 skulle vara dunkelt och svårt att tolka. Jag kan icke fatta, att det kan vara så. Det är tydligt vad som sagts, och det skall tolkas, som det står. Det förvånade mig så mycket mera, som när frågan var uppe och diskuterades i statsutskottet, det nästan föreföll, som om herr Järte skulle kunna gå med på denna skrivelse, därest icke någon pricksning gjordes mot arbetslöshetskommissionen. Vad den saken angår, yttrade jag i statsutskottet, och det står jag vid, att det aldrig varit avsett att

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.

(Forts.)

på något sätt uttala något misstroendevotum mot arbetslöshetskommissionen eller göra någon prickning mot denna, utan jag är av den mening, att denna kommission har fyllt sin uppgift väl och, som förhållandena varit i vårt land, på det för landet mest gagneliga sättet. Andra kunna ha en annan mening, var och en får bilda sig sitt omdöme själv. Men det är få länder, där arbetslöshetsunderstödet och -hjälpen har kunnat ordnas på ett sådant sätt som här, vilket, även om det kunnat gnissla ibland, dock i stort sett varit för landet lyckligaste.

Man är emellertid knappast belåten på något håll. Å ena sidan säger man, att det blir bara att fortsätta med det gamla och att det hela frusit fast, som herr Wigforss uttryckte sig. Å andra sidan är man så tillfredsställd och belåten, att man anser sig icke böra göra någonting mera utan bara låta låta det gå. Nåväl, jag har givit mitt erkännande åt arbetslöshetskommissionen.

Nu står man emellertid inför utsikter för att vissa svårigheter kunna uppstå, och det har från visst håll yttrats, att det kan för somliga storindustrier komma sådana svårigheter, att det för dem rent av kan bli en krasch. En större arbetsnedläggelse skulle i detta fall vara mycket svår att reda ut, om icke särskilda åtgärder kunde vidtagas och särskilda möjligheter funnes att tillgå. För att möta detta begära nu socialdemokraterna och kommunisterna i motioner stora summor. När vi i utskottet diskuterade detta spörsmål, sades det från industrihåll, från högerhåll av en man, som sitter inne med ganska stor industriefarenhet, att det icke torde vara någon så stor risk för kommande större arbetsnedläggelser, och han framlade också skäl för denna sin mening. Men det hindrar ju icke, att även om den ene ser ljust på förhållandena och den andre ser mörkt på framtiden, man i tid ser sig om efter möjligheter att hjälpa, om dessa faror skulle uppstå. Då menar jag, att man gärna kan gå med på ett skrivelseförslag, som avser en utredning av dessa förhållanden och som tar sikte på att ett reservationsanslag skall ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att möjliggöra ett hastigt ingripande, om det inom någon industri skulle bli någon större arbetsnedläggelse.

Nu ha vi emellertid olika meningar, och jag beklagar, att denna arbetslöshet dock i många fall har förgiftat samarbetet partierna emellan. Jag undrar ändå, om det icke är skäl i att vi ändå från de olika partierna, även om det icke går med lätt hand och vilja, söka närma oss varandra för att lösa denna så svåra fråga om arbetslösheten, ja, jag tänkte nästan säga, detta spöke, som kommit så många svårigheter å stad i vårt folk och i familjelivet, och som gör, att de, som vilja arbeta och kunna arbeta, icke få göra det. Det är tvunget, att vi söka ordna det på allra bästa sätt. Ja, säger man, det är ordnat genom arbetslöshetskommissionen, och det är ju sant.

I fråga om lantbruket vill jag tillägga, och det gjorde jag även i utskottet, att det är en stor fara i att sätta arbetslönerna hos kommissionen så höga, att de rent av locka över arbetare, som nu ha jämförelsevis låg avlöning inom lantbruket gent emot industrien. Lantbruket kan under nuvarande förhållanden icke bära större arbetsomkostnader, än vad för närvarande är fallet. Det ligger fara i att det kommer att erbjudas sådana avlöningar från arbetslöshetskommissionens sida vid nödhjulsarbeten, att de locka de vid jordbruket fast anställda och även andra arbetare ut i det ovissa, då de räkna på att dock få mera betalt av staten, än de kunna få av bönderna. Den faran skall man icke blunda för och icke förringa, ty det är verkligen en fara. Men därför tror jag dock icke, att man bara kan sluta ögonen till och bara låta det gå, utan därvidlag måste man göra något för att, om den krasch, jag nyss talade om, inträffar, det skall finnas medel till förfogande och en utredning vara gjord, som visar, vilka vägar man skall gå för att slippa skicka dessa människor, i hundratal, som på en plats bli arbetslösa, ut i landet till olika trakter. Man

bör då i stället tänka sig att tillgripa dessa stora arbeten, som krävas vid järnvägarna med avseende å skenfria övergångar och även på andra områden, och i skog och mark, så att man bringar hjälp för tillfället.

Nu tyckte icke herr Wigforss, att det var något vidare man gav på hand med skrivelseförslaget, och det måste jag giva honom rätt i. Det är icke alls att giva något, som motsvarar vad motionärerna krävt, men det är dock ett försök att genom en utredning få fram en linje, som riksdagen sedan får pröva och se, om den är framkomlig. Jag menar, att det går icke bara att lägga armarna i kors, utan man måste försöka från olika håll närma sig varandra till gemensam lösning av denna fråga.

Det är på grund av denna min ställning till saken, som jag vågat göra detta yrkande, som upptagits av statsutskottet, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Järte: Herr talman! Den föregående ärade talaren är i detta fall vägmästaren i statsutskottet; han var den starke man, som påtvang utskottet uppslaget med den föreslagna skrivelsen. När jag i mitt första anförande efterlyste, vad meningen egentligen var med denna skrivelse, så har herr Bengtsson i Norup nu sökt att närmare förklara dess avsikt. Jag frågar kammaren, om han såsom förslagsställare lyckats bringa större klarhet över vad skrivelsen egentligen äsyftar. För min del svävar jag ännu i ovisshet därom. Det har emellertid upplysts att för den händelse skrivelsen äsyftar en utredning om att det allmänna bättre skall kunna anpassa sina arbeten med hänsyn till konjunkturerna frågan i så fall redan är föremål för utredning. Följaktligen är skrivelse obehövlig.

Emellertid vill jag taga fasta på vad herr Bengtsson i Norup vidare yttrade, nämligen, att meningen icke skall vara att på något sätt spränga sönder enhetligheten inom den svenska statens arbetslöshetsverksamhet eller att skjuta kommissionen åt sidan. Han betonade därjämte, att med hänsyn till jordbruket arbetet borde också avlönas så, att ingen risk föreläge för att man droge över arbetskraft från jordbruket. Dessa två synpunkter — alltså erkännande åt arbetslöshetskommissionen och betoningen av den nuvarande principen för nödhjälpslönernas utmätning — är det detta, som föranlett herrar socialdemokrater att gå med på skrivelseförslaget? Det innebär då en verkligt stor självövertinnelse från deras sida och banar väg till det samförstånd, som herr Bengtsson i Norup så vackert talade om i sista delen av sitt anförande.

Herr Wigforss beklagade, att kammaren icke ägnade den fråga, som i dag är föremål för behandling, någon större uppmärksamhet. Han trodde, att det berodde på något slags likgiltighet från de borgerliga partiernas sida. Men hur vet herr Wigforss, i vilken proportion de olika partierna äro tillstädes i kammaren? Vidare vet herr Wigforss liksom vi alla, att denna dag är särskilt kritisk, därför att kammaren längtar själv att bliva arbetslös och har kanske ledsnat under årens lopp både på herr Wigforss' och på mina något stereotypa anföranden i arbetslöshetsfrågan. I varje fall går det för långt, när man utnyttjar denna tillfälliga stämning för att utdela ett slags underbetyg åt de borgerliga partiernas intresse för arbetslöshetsfrågan i jämförelse med jordbruksfrågan och att infläta en motsvarande komplimang åt socialdemokratiskt håll.

Herr Wigforss' eget tal, som var en blandning av mycket populärvetenskaplig föreläsning och radikalt valtal, kulminerade i, att han fann, »att arbetslösheten var en mycket invecklad företeelse». Kunna vi icke för dagen stanna inför denna upptäckt och begrunda dess nyhet?

Vad som nu skall avgöras är icke att på något sätt taga någon avgörande ståndpunkt till den svenska arbetslöshetspolitiken i framtiden. Det gäller den

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.

(Forts.)

praktiska frågan, om vi skola bevilja ett anslag, som ansetts behöfligt av sakkunniga myndigheter och Kungl. Maj:t för att bekämpa arbetslösheten, och om vi skola förknippa det med en ganska oklar begäran om utredning. Det är det, som vi skola besluta om.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till den Widellska reservationen.

Herr **Öhman**: Herr talman! När man har tagit del av föreliggande utskottsutlåtande och den kungl. proposition, som ligger till grund för detsamma, och när man finner, att det säges, att den av staten bedrivna hjälpverksamheten för att bringa de arbetslösa hjälp skall fortgå efter ungefär nuvarande grunder, måste man ovillkorligen därur draga den slutsatsen, att vederbörande under alla de år, som gått, sedan arbetslöshetskommissionen började med sin verksamhet, icke hava lärt något. De verkningar, som statens arbetslöshetspolitik har åstadkommit, och de erfarenheter, som man därvid borde hava samlat, skulle enligt mitt förmenande resulterat i, att man dragit helt andra slutsatser. Jag tror icke, att det finnes någon, som på allvar vill göra gällande, att den arbetslöshetspolitik, som signerats av arbetslöshetskommissionen, på något sätt varit ägnad att bibringa de arbetslösa hjälp. Men den har varit verksam i det avseendet, att den avskräckt de arbetslösa från att överhuvud taget anmäla sin arbetslöshet och begära hjälp från de statliga myndigheterna, och på det sättet har man genom officiella siffror fått ned antalet arbetslösa onormalt, så att det ingalunda står i proportion till det verkliga läget.

Jag skall icke ingå på den svältpolitik, som de arbetare, som äro anställda i statens nödhjälpsarbeten, äro utsatta för, och icke heller på den behandling i fråga om bostäder och annat, som de hava drabbats utav, därför att den saken har tillräckligt många gånger omvittnats. Jag vill endast i det sammanhanget säga, att om man överhuvud taget menar från de statliga myndigheternas sida, att man skall vidtaga åtgärder, som skola vara till gagn och nytta för de arbetslösa, så måste hela arbetslöshetspolitiken från grunden läggas om. Och det är med utgångspunkt från ett sådant betraktelsesätt, grundat på den erfarenhet, som den förda arbetslöshetspolitiken lämnat, som den kommunistiska gruppen väckt sin motion med krav på, att arbetslöshetskommissionen skall avskaffas och att de kommunala myndigheterna genom statsmedel skola erhålla tillfälle att ordna arbeten och där sysselsätta de arbetare, som icke kunna få sysselsättning på den öppna marknaden.

Men det är självklart, att man då också måste gå in för att från statens sida lämna ett sådant anslag, att det kan bli möjligt för de kommunala myndigheterna att i tillräcklig utsträckning bedriva dessa arbeten, liksom det är nödvändigt att se till, att de direktiv, som ligga till grund för arbetslöshetspolitikens bedrivande, ändras därhän, att de arbetare, som bli sysselsatta vid dessa av kommunerna och staten anordnade arbeten, erhålla en sådan ersättning för sitt arbete, att de därpå kunna försörja sig och sina familjer.

Herr Wigforss förklarade i sitt anförande för en stund sedan, att det stått stora strider här i kammaren beträffande den lönepolitik, som arbetslöshetskommissionen bedrivit, och de löner, som man betalat, samt de allmänna direktiven i övrigt. Jag skall icke på den punkten upptaga någon tvist med herr Wigforss. Jag skall endast erinra därom, att när det har gällt frågan om de löner, som skulle betalas genom arbetslöshetskommissionen, så tror jag, att såväl borgare som socialdemokrater här i riksdagen hava varit principiellt eniga om, att de skulle ligga under de löner, som gällt i den öppna marknaden, och att det endast är från kommunistiskt håll, som man påpekat, hur oriktigt det är att tillämpa en sådan princip med hänsyn till både de arbetslösa och de arbetare, som äro sysselsatta i de privata industrierna. Jag tror, att om man gran-

skar handlingarna under årens lopp, skall man finna, att detta mitt påstående är riktigt. Jag vill för att belysa detta endast hänvisa till ett uttalande av socialminister Möller vid 1925 års riksdag, när han här i kammaren förklarade, att förhållandet är faktiskt, att någon verklig strid om de allmänna direktiven för arbetslöshetspolitiken icke förekommit här i riksdagen. Detta Möllers uttalande står i fullständig strid med den uppgift, som herr Wigforss lämnade. Vid samma tillfälle anfördes från en annan socialdemokratisk talare, som talade å statsutskottets vägnar, att de vanliga direktiven för reglerandet av arbetslösheten och lönerna hade han aldrig ansett orättvisa i egentlig mening.

Så har det i verkligheten förelegat. Om man nu från socialdemokratiskt håll har kommit underfund med, att den inställningen var oriktig, är ju bara detta att anteckna med tillfredsställelse. Men om man då undersöker det föreliggande utskottsutlåtandet, hur långt man på det hållet har velat fullfölja den signerade förändringen i arbetslöshetspolitiken, sådan som den finnes angiven i de av herrar Möller m. fl. i första kammaren och Per Albin Hansson m. fl. i denna kammare väckta motionerna, så kommer man sannerligen fram till rätt så egendomliga resultat. Man talar här i motiveringen till motionerna om, vilka konsekvenser de principer, som man har använt beträffande nödhjälpslönerna, lett till. Och man säger på grundval härav, att det är nödvändigt, att hela nödhjälpsarbetssystemet ersättes med produktiva arbeten och att som en följd härav arbetslöshetskommissionen bör avvecklas och att de sedan genom andra statliga organ igångsatta arbetena böra betalas med vanliga löner och bedrivs under vanliga arbetsvillkor, alltså de löner och villkor, som gälla i den öppna marknaden.

Men, mina herrar, vad finner man nu kvar av hela denna ståndpunkt i det föreliggande utskottsutlåtandet? Jag har sannerligen icke för min del kunnat finna något. Man finner i stället, att man här gått in för att avstyrka den av den kommunistiska gruppen väckta motionen med krav på arbetslöshetskommissionens avskaffande. Ja, man har gått in för i realiteten att avstyrka sina egna motioner med krav på att arbetslöshetskommissionen skall avvecklas och att de av andra statliga myndigheter anordnade arbetena skola betalas med avtalsenliga löner. Kvar finnes intet annat än ett tillstyrkande av 2,500,000 kronor till den nuvarande svältkommissionen. Som allmän regel säger man, att denna skall bedriva sitt arbete och sin politik under samma former som hittills. Jag tror, att det är viktigt, att man vid detta tillfälle slår fast och konstaterar detta faktum, liksom jag ber att få konstatera, att hittills har icke ens någon försökt eller vågat yrka bifall till motionerna, utan man har nöjt sig med att stanna inför den reservation, som här i utskottets utlåtande är bifogad, av herr Waller m. fl. och där man har prutat ned den begärda summan till halva beloppet, d. v. s. 10,000,000 kronor men i övrigt gått in för en skrivelse om utredning för att kunna på det här området, liksom när det gäller arbetslöshetsförsäkringsfrågan, se till, att man kan skylla på, att nu håller problemet på att utredas och vi kunna ingenting göra.

Jag tror emellertid, att det är en mycket farlig politik, som här bedrivs från riksdagens sida mot de arbetslösa i landet. Det är en politik, som i realiteten innebär, att de arbetslösa ställas utanför möjligheterna att erhålla försörjning. Den politiken kommer att till sist draga med sig sådana konsekvenser, som herrarna i dag icke hava möjligheter att sätta sig in i och förstå.

Herr Wigforss slutade med att säga, att de av den socialdemokratiska gruppen väckta motionerna icke innebure och icke vore något försök till en kungsväg för arbetslöshetens avhjälpande och arbetslöshetens avskaffande. Nej, det är nog riktigt. Jag skall i alla delar understryka just den synpunkten. Och

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.

(Forts.)

jag kunde frestas tillägga, att med hänsyn till det sätt, varpå herr Wigforss och hans partivänner i utskottet behandlat motionerna, kan man ifrågasätta, huruvida de ens voro allvarligt menade.

Jag ber, herr talman, att i anslutning till det anförda få yrka bifall till det yrkande, som här tidigare framstälts av herr Andersson i Stockholm, alltså beträffande punkten I). Och jag förbehåller mig att kanske vid punkten II) komma med ett annat yrkande, i händelse vår motion där avslås, nämligen ett yrkande om bifall till de socialdemokratiska motionerna. Men därtill återkommer jag.

Herr **Carlström**: Herr talman! Herr Wigforss uttalade sin förvåning över att jag kommit fram till det resultat, jag gjort, ty han väntade, att jag skulle bli glad över, att man beredde arbete, och att landsbygdens folk, även bond-sönerna, skulle få tillfälle att få del av det arbete, som kunde beredas på detta sätt. Jag blev något förvånad, då jag hörde herr Wigforss i fortsättningen utveckla den tanken. Jag vill då först säga beträffande just påståendet att landsbygden också skulle se en sådan anordning med glädje: hur skall det vara möjligt, att om man som herr Wigforss och hans medmotionärer vill taga bort arbetslöshetskommissionen och ersätta nödhjälpsarbetet med arbete i fria marknaden och dess löner, hur skall det vara möjligt att skaffa så mycket arbete, att icke blott de, som nu äro arbetslösa och eventuellt bli arbetslösa i en framtid inom industrien, kunna få arbete, utan även folk i allmänhet, som kanske icke har så svårt som de, det främst är fråga om? När arbetet med skenfria järnvägsövergångar blivit färdigt och man utfört de skogsarbeten och övriga arbeten, som man här skisserat — och jag tror icke, att det räcker så många år — då får man slå in på andra vägar. Vad skall man då göra från statens sida? Skall man bruka jorden i statens regim för att människor skola få möjlighet att få någon sysselsättning? Jag ställer den frågan: Hur skall det vara möjligt för staten att åstadkomma arbete åt alla dem, som troligen bli »arbetslösa», om man går in på dessa vägar? Jag tror, att det är omöjligt att tänka sig, hur man då skall gå till väga.

Herr Wigforss sade vidare, att det är ingen skillnad mellan den enskilda och den allmänna företagsamheten i detta avseende. Han menade, att om industrien droge till sig arbetskraften med högre arbetslöner, vore det lika farligt för jordbruket, som om staten skulle göra det. Ja, vi önska på landsbygden intet bättre nu, än att det måtte vara möjligt för industrien att draga till sig den arbetskraft, som vi icke kunna sysselsätta i jordbruket. Jag har förut uttalat mig därom, att strävandena icke borde inriktas på att hålla kvar vid jordbruket folk, som icke behöves, utan att man bör öppna dörrarna på andra områden, där det kan givas produktivt arbete.

Nu säges det från socialdemokratiskt håll, att det finnes intet produktivt arbete att tillgå. Det blir kanske ännu svårare, om det, som herr Wigforss uttryckte sig, blir fullbyggt för industrien. Men om det finnes livsmedel tillräckligt för människorna, så borde de ha möjlighet att leva, blott de hade möjlighet att framställa varor som kunde utbytas mot livsmedel. Vi kunna utöka våra behov av nyttigheter i oändlighet. Men detta förutsätter en fri arbetsmarknad, där ett visst jämviktsläge i lönehänseende är rådande. Då skola vi alla få det bättre och bättre. Men vart leder det hän, om man inom vissa organisationer säger: »Få vi icke bättre betalt, göra vi ingenting!»? Skall staten då taga hand om dem, som icke kunna gå in i organisationerna och få denna bättre lön, då är man inne på att skära av livsnerven för den enskilda företagsamheten. Äro herrarna beredda att göra detta? Jag förstår väl, att socialdemokraterna i kammaren kunde instämma i herr Wigforss yttrande, det förundrar mig icke så mycket, om jag tänker på, att deras slutmål är socialise-

ring. Men jag förstår det icke, om man tänker sig att en något längre tid framåt hava ett samhälle, där den enskilda företagsamheten skall kunna trivas bredvid statsverksamheten. Ty det är alldeles uppenbart, som jag förut sade, att om man anordnar arbeten, som man *kallar* reservarbeten, med statens hjälp och till en lön, som är högre än den, andra människor i fria marknaden kunna hava möjlighet att förtjäna, skola naturligtvis människorna i den fria marknaden göra sig arbetslösa för att bliva i tillfälle att få högre lön. Den saken tror jag ingen människa här skall våga förneka, ty, jag höll på att säga, dummare äro icke människorna, än att de förstå, att är staten skyldig skaffa arbete för en högre lön, än som kan ges i fria marknaden, varför skola de icke kräva, att staten skaffar detta arbete åt alla, som vilja hava det? Det är med detta för ögonen, som jag icke gärna kan förstå, att det är skäl i att slå in på de här vägarna.

Nu talar man om de arbetslösas behandling här i landet under gångna tider, och man har mycket fula saker att säga om arbetslöshetskommissionen. Jag säger, att den kanske har tagit fel och kanske varit litet hård i vissa fall. Men hur är det ställt i de länder, där man har försäkring och andra åtgärder och där man icke har en så hårdhärtad kommission? I England, om jag icke misstar mig, råder f. n. en arbetarpartiets regering, men det påstås, att denna regering icke lyckats göra på långt när allt, knappt något alls av vad den tänkt. Vad bevisar det? Jo, det bevisar, att problemet är så oerhört svårlöst, att det icke går ens med den bästa vilja att komma till botten med det, om man nämligen går in på vägar, där man i fortsättningen ökar arbetslösheten i stället för att minska den. Ty dit har det lett i England.

Jag skall icke längre uppehålla debatten. Jag har för min del känt det nödvändigt att säga ut detta. Vilja vi gå in för att säga ifrån, att tiden börjar på att närma sig, då staten måste taga hand om allt arbete och den enskilde icke skall företaga något, då är det klart, att då skola vi gå in för dessa vägar. Men skola vi våga hoppas på att arbetsmarknaden på grund av enskilt initiativ skall kunna hållas vid liv, då är den nu föreslagna vägen *icke* den rätta.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Jag delar icke herr Wigfors uppfattning att intresset för arbetslöshetsfrågan är ringa utanför det socialdemokratiska arbetarpartiet. Den uppfattningen är icke riktig. Jag tror, att långt utanför det partiet önskar man vidtaga åtgärder för att häva denna arbetslöshet. Redan några gånger förut under debatterna här i kammaren har jag framhållit, att jag håller före, att vägarbetena böra bestridas på statens bekostnad, och det synes mig, att den tanke, som har framkommit såväl i utskottets utlåtande som i den socialdemokratiska reservationen, är synnerligen sund.

Felet med det nuvarande arbetslöshetsarbetet har varit, att man förlagt arbetet, icke där arbetslösheten huvudsakligen funnits, utan man har transporterat arbetare från södra Sverige till Norrland och från Norrland till södra Sverige. Men genom att vägarbeten kunna åstadkommas över hela landet bör man kunna förlägga arbetslöshetsarbeten på orter, där de arbetslösa finnas.

Jag erinrar mig, att för ett par år sedan inom det hushållningssällskap jag tillhör inköpte vi områden och önskade, att de arbetslösa skulle odla och bebygga dessa områden och genom denna hjälp få tillfälle skaffa sig egna hem. Kontrakt var redan uppgjort mellan oss och arbetslöshetskommissionen, men det strandade därpå, att kommissionen ville sända arbetare från norra Sverige ned till Skåne, och då förklarade vi, att det fanns så många

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)*

arbetslösa i denna ort, att detta skulle väcka en mycket stor misstämning. På grund därav blev avtalet brutet.

Man borde, synes det mig, söka åstadkomma medel för att utföra arbetslöshetsarbeten i de olika delarna av landet och förlägga dem, där arbetslösa verkligen finnas. Jag håller därför före, att den tanke, som nu är framkastad om ett anslag, som står till regeringens förfogande för att åstadkomma arbeten i fria marknaden, som hindra arbetslöshet, är en fullkomligt riktig tanke.

Med den uppfattningen borde jag måhända ansluta mig till herr Walles m. fl. reservation, men jag står likväl betänksam i det fallet. Beloppet är kanske rätt så stort, och några riktlinjer äro icke alls angivna för huru det skall användas. Av denna anledning och då utskottet också har kommit med ett förslag om anslag för kommande år i den riktning, som herr Walles reservation anger, så synes mig det riktigaste vara, att jag ansluter mig till utskottets förslag, med begäran om utredning i frågan till nästkommande riksdag, då antagligen även regeringen kan begära nödiga anslag.

Jag ber därför att, med den syn på tingen som jag har, få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr Sköld: Herr talman! Herr Carlström undrade, om det fanns någon lucka i hans intellekt, och det föreföll, som om han icke själv satte tro till det. Jag skall icke här fälla något omdöme om den saken, men nog föreföll det mig, som om det åtminstone fanns någon oreda i herr Carlströms sätt att resonera. Det föreföll, och det bestyrktes även av herr Carlströms sista anförande, som om herr Carlström icke önskade, att man genom några särskilda åtgärder gjorde det möjligt för de arbetslösa på landsbygden att få del av statens hjälpverksamhet för arbetslöshetens bekämpande. Men om vi då erinra oss, att herr Carlström är anhängare och förfäktare av den liberala teorien, att fackföreningarna genom sin lönepolitik resa hinder för en ansvällning av industrien och på grund därav förhindra utökande av industriarbetarnas antal och följaktligen även förhindra lantarbetarna att få det bättre, då kan jag för min del icke begripa, huru dessa hans båda teorier gå ihop. Ty såsom herr Carlströms lärofader, professor Heckseher, har utvecklat det, innebär den principen, den teorien följande: Om fackföreningarna hade medgivit lägre löner, skulle det bli mera industriarbete i landet, då skulle lantarbetarna och andra arbetare på landsbygden kunna komma över till industrien i bättre betalt arbete. Nu kunna de icke det, och därför få lantarbetarna det sämre, menar teoriens förespråkare, och, säger man, fackföreningar och lantarbetsgivare äro i grund och botten bundsförvanter och stå emot lantarbetarnas intressen.

Nu ha vi här å ena sidan ett förslag från socialdemokratien, som går ut därpå att lägga om arbetslöshetspolitiken, så att även de arbetslösa på landsbygden skulle kunna få del av statens hjälpåtgärder och man sålunda hjälpte upp den gruppen, å andra sidan hava vi herr Carlström, som säger: det vill jag icke vara med om, och så har han denna teori, att fackföreningarna hindra lantarbetarna att få det bättre. Då måste man säga, antingen är det oreda i herr Carlströms tankevärld, eller också har han icke något intresse för lantarbetarna och landsbygdsbefolkningen i övrigt, då avser icke hans kritik av fackföreningspolitiken, att han vill åstadkomma något bättre för lantarbetarna. Det kan icke vara någon tvekan om, att det förhåller sig antingen på det ena sättet eller på det andra.

Nu är det emellertid ett faktum, att under alla dessa år har det ute på landsbygden funnits en arbetslöshet, som icke visat sig i den vanliga arbetslöshetsstatistiken, en arbetslöshet, som man hittills icke har kunnat göra något för. Jag föreställer mig, att det nya uppslag, som här kommit fram, bör kunna leda

till, att vi få en arbetslöshetspolitik, som även hjälper de arbetslösa ute på landsbygden i alla de kommuner, där man hittills icke kunnat göra något för arbetslöshetens bekämpande, och då måste jag säga, att det är ett stort intresse, att man kommer in på denna nya politik.

Nu har det här förts fram en massa olika synpunkter, särskilt har herr Carlström undrat, vad vi skola ta oss till med alla dessa människor, när vi icke hava några flera skenfria vägkorsningar att göra. Men, herr Carlström, som är så insatt i ekonomiskt tänkande, måste ändock veta, att vi för närvarande befinna oss i en övergångsperiod, där å ena sidan rationaliseringen leder till en tillfällig avmattning i arbetstillgången vid industrien och, å andra sidan, på grund av folkökningen i början av detta sekel, den arbetsföra befolkningen är särskilt stor. Det är väl allmänt erkänt, att den tiden måste komma, då industrien har genomlöpt sin rationaliseringsperiod, och då man kan räkna på en större möjlighet från industriens sida att draga till sig arbetskraft, å ena sidan, och, å andra sidan, att den arbetsföra delen av befolkningen minskas. Det verkar på mig fullt rationellt, om man under denna övergångsperiod vidtar åtgärder för att skaffa arbete, som är i verklig mening produktivt, om vi då göra saker och ting, som vi vilja hava gjorda, som vi måste hava gjorda, som finnas tillgängliga, för att därmed suga upp arbetslösheten. Om vi särskilt göra det i en tid, då det är ovanligt gott om kapital, så att man icke kan räkna med, att det blir menliga återverkningar på kapitalmarknaden, då må jag säga, att det bör vara en verklig framtidspolitik, som man bör gå in för; och jag kan icke förstå, att herr Carlström, som har den uppfattningen, att vi kunna göra obegränsat med nyttigheter, behöver hesitera för frågan om vad vi skola taga oss till, när man icke längre har något arbete med skenfria vägkorsningar etc.

Jag skall icke förlänga debatten, herr talman, utan tillåter mig att yrka bifall till den av herr Walles m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Då herr Olsson i Kullenbergstorp hade åtskilliga hårda ord att säga om majoriteten i statsutskottet och tycktes rikta sina straffdomar nästan hårdast mot mig, vill jag tala om, huru läget var i statsutskottet på denna punkt.

Det kom ju i sista stund ett kompromissförslag, som jag vill kalla det, och som man också måste förstå, att det var, från herr Bengtsson i Norup. Jag trodde då, att detta kompromissförslag skulle föranleda en verklig kompromiss, d. v. s. att också socialdemokraterna skulle giva efter en smula. Men då jag sedan hörde, att de icke alls gävo efter på sina anspråk, utan att de ville ha sina tio miljoner och följa sina förut utstakade vägar, så sade jag i statsutskottet, att då blev det ingen kompromiss, varför jag yrkade avslag på den framställning, som herr Bengtsson i Norup gjort, vilken inrymmer i det här skrivelseförslaget. Därför tycker jag, att herr Olsson i Kullenbergstorp icke skulle rikta sig allt för hårt emot mig. Jag var ju då den medgörligaste, kan jag säga, av de frisinnade. Men jag har den egenskapen, att jag vill försöka enas med andra, och därför ansåg jag, att jag icke skulle anmäla någon blank reservation i frågan, utan jag tänkte, att jag fick väl då gå med på detta skrivelseförslag. Men herr Olsson i Kullenbergstorp, han är ju mera sig själv. Han går sällan med någon annan, utan han reserverar sig nästan på varenda punkt. Han är icke av den meningen, att man skall söka förlika åsikterna på något sätt, utan han går sin raka väg fram. Men så självständig som han kan jag icke vara, så att därvidlag skilja vi oss något från varandra.

Med den motivering, som herr Bengtsson i Norup lade in i detta skrivelseförslag, tror jag icke alls, att det är så farligt att gå på utskottets förslag. Och när nu första kammaren med stor majoritet har beslutat i enlighet med utskottets förslag både i första och andra punkterna, tycker jag, att vi icke

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

behöva hålla på att gräla här så värst länge, utan att vi kunna avkorta denna debatt så mycket som möjligt.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att förlänga debatten utan endast för att rätta ett missförstånd, som jag tror, att herr Carlström gjorde sig skyldig till.

Han försökte bibringa kammarens ledamöter den uppfattningen, att en tio-kronors dagavlöning för detta arbete var mycket vanlig. Jag har här siffror, som gälla avtal, som äro slutna i år mellan å ena sidan två enskilda järnvägar och deras banarbetare, samt å andra sidan statens järnvägar och deras motsvarande personal. Och vad beträffar Bergslagsbanan, den förmögnaste av de enskilda järnvägarna i detta land, så börja lönerna där med 78 öre i timmen på rena landsbygden och sluta i Göteborg med kronor 1:15. Det gör i förra fallet icke alls den dagspenning, som herr Carlström här trodde i allmänhet vara gällande. Jag har också avtalet för en annan järnväg, Borås—Herrljunga, där banarbetarlönen börjar med 72 öre i timmen på rena landsbygden och slutar med 75 öre. Det avtalet är också slutet i år, så att det bör vara färskt. Vad statens järnvägar beträffar, så är begynnelselönen där 76 öre i timmen på rena landsbygden, d. v. s. på A-ort, alltså t. o. m. något lägre än vid Bergslagsbanan, och den slutar med kronor 1:30 i Stockholm, undantagsvis *endast* för Stockholm, där ingen kan bestrida, att den timlönen, i synnerhet när det gäller säsongarbetare, är mer än väl behövlig. Statens järnvägars avtal är upprättat så sent som den 9 april 1930. Jag förmodar, att detta kan vara tillräckligt för att tillrättalägga den uppfattning, som man skulle kunna tro höll på att sprida sig här.

Men jag ber att få säga en sak till. Om herr Carlström tilläventyrs skulle hämtat sitt exempel från den ordinarie personalen vid banavdelningen vid statens järnvägar, så har herr Eriksson i Stockholm, som är expert på detta område, visat mig, att på B-ort, d. v. s. exempelvis i Sävsjö, utgör daglönen för banvakt eller stationskarl, om man räknar med 28 dagar i månaden, som de faktiskt få tjänstgöra, i lägsta löneklassen 7 kronor. Och högsta lönen, efter 15—16 års tjänst, är kronor 8:70.

Jag har endast velat tillrättalägga detta för att icke kammarens ledamöter skulle tro, att det är kungsord allt vad som sägs av herr Carlström.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde till en början propositioner beträffande punkten I) mom. a), nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan i nämnda del, 2:o) bifall till den av herr Widell m. fl. vid utlåtandet fogade, under I) upptagna reservationen, såvitt densamma avsåge nämnda del samt 3:o) bifall till motionen II: 521; och biföll kam-maren utskottets i berörda del gjorda hemställan.

Vidare gav herr talmannen beträffande punkten I) mom. b) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i sagda del, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Järte begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I mom. b) av utskottets förevarande utlåtande nr 200, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Järte, vadan namn-upprop verkställdes. Därvid avgåvos 107 ja och 91 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

Slutligen framställde herr talmannen propositioner i fråga om punkten II), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda punkt, dels ock på bifall till den av herr Walles m. fl. vid utlåtandet fogade, under II) upptagna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Anderson i Råstock, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten II av utskottets förevarande utlåtande nr 200, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Walles m. fl. vid utlåtandet fogade, under II) upptagna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Härpå föredrogs *punkten III*); och yttrade därvid:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Det norrländska arbetslöshetsproblemet har ju sin säregna karaktär. Jag skall icke gå in på några detaljer härvidlag utan endast framhålla, att man torde kunna enas om den uppfattningen, att det blir framför allt på skogsvårdens område och därmed förbunden industri, som den norrländska arbetslösheten bör definitivt bekämpas. Man kommer härvidlag efter hand fram till en intensivare skogsvård av skilda slag, strävan kommer även att gå ut på att under årets lopp mera regelbundet kunna bereda arbete, än vad man hittills haft att räkna med, genom de nya metoder, som man håller på att införa i skogsvården. Man får emellertid icke räkna med, att detta skall gå med några stormsteg. Det är åtskilligt, som kräver ett successivt framgående på denna linje, icke minst den omständigheten, att man måste ordna bostadsfrågan på ett bättre sätt, än nu är förhållandet, om man kommer fram till detta mera varaktiga arbete i skogen. Och vidare, och framför allt kanske, är det nödvändigt att anpassa sig efter marknadsförhållandena, att icke på en gång kasta ut i marknaden avverkningskvantiteter, som icke på ett naturligt sätt kunna upptagas.

Ett problem, som hand i hand med vad jag nu berört kommer att behöva ägnas en mycket ingående uppmärksamhet, en målmedveten uppmärksamhet i högre grad än hittills, är den jämvikt, som man måste skapa mellan skogsvården, respektive avverkningspolitiken, å ena sidan, och industriens

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

utveckling efter Norrlandskusten, å andra sidan. Det är min bestämda mening, att man därvid måste framgå på det sättet, att man tillser, att industrien kan bedrivas utefter hela Norrlandskusten, även i översta Norrland, och icke i onödan koncentreras ned mot mellersta eller nedre Norrland, såsom somliga synas anse, att man bör göra. Det har ju varit vissa tendenser i den riktningen; man har dragit vissa slutsatser av koncentrationsåtgärder i de industriella företagen, som kunna synas tyda på, att man hade planer i den vägen. Men det är, som sagt, min bestämda mening, att det vore oklokt, och detta både av ekonomiska och nationella skäl, om man därvid gick fram hårdare, än vad som kan vara nödvändigt. När jag säger, att man av ekonomiska skäl bör följa en sådan politik, är det därför att det för staten som skogsägare, liksom även med hänsyn till de enskilda skogsägarnas tillgångar, är angeläget, att industrien kan bedrivas uppe vid översta Norrlandskusten. Det blir alltid en viss samverkan, som man måste räkna med, mellan skogsvård och industri. Och man måste dessutom räkna med, att om man icke skulle ha varaktiga timmerköpare i de industriella företagen uppe vid översta Norrlandskusten, kunde man säkerligen icke i längden räkna med att ha samma konkurrens om virket, som man för närvarande har. Möjligheten att genom sammanslutningar nedöver lättare kunna behärska timmermarknaden i övre Norrland och särskilt statens timmertillgångar, om man icke söker att varaktigt driva industri där uppe, ligger i öppen dag.

Om man emellertid skall driva industri upp efter översta Norrlandskusten, gäller det desto mera i det ganska tvelaktiga ekonomiska läge, frågan för närvarande intager, att tillse, att den kan drivas under sådana former, att man kan hoppas, att den blir ekonomiskt bärkraftig fram igenom tiderna. Jag behöver icke närmare förklara för kammaren, att detta i vår tid kräver en viss koncentration i den industriella driften. En sådan koncentrationsrörelse har ju också pågått. Man ser, huru sågverk efter sågvergi av de mindre och medelstora läggas ned, och huru man samlar sågverksdriften på vissa punkter. Vad översta Norrland angår, har koncentrationen utvecklats sig därhän, att det blivit till Pite- och Kalixälvarnas mynningar samt i viss mån till Luleälvens mynning, som man förlagt industri-driften, och där har det kunnat ske i naturlig samverkan emellan sågverksindustrien och cellulosaindustrien, som här är nödvändig förutsättning för att man skall kunna hoppas på ett varaktigt bestånd av driften för framtiden.

Särskilt har ju uppe i Kalix, i det största av våra nordliga distrikt, staten gjort betydande uppoffringar för att få till stånd en trävaruindustri, som, i den kombination jag nyss omnämnde, borde kunna ha förutsättningar för sitt bestånd, om den också, med de tider, som nu råda, kanske icke ter sig så värst lysande.

Det är, herr talman, emot bakgrunden av vad jag nu har framhållit, som man, enligt min och regeringens mening, måste se den s. k. Seskaröfrågan.

Jag torde icke behöva för kammaren förklara, att jag har med det allra största intresse ägnat uppmärksamhet åt beredningen av denna fråga, att jag själv besökt platsen och att jag fått samma intryck som de många kammarledamöter, som varit där, nämligen att det var ett gripande skådespel, som stod inför, en relativt betydande bofast befolkning med egna hem, ett flertal familjer, som riskerade att få flytta ifrån dessa sina hem till andra trakter. Men jag har icke kunnat blunda för det faktum, att med den koncentrationsrörelse, som pågår och måste pågå, om det skall bliva något bestående, man icke kan räkna med, att det på Seskarö kan drivas en sågverksindustri av föreslagen beskaffenhet med ekonomisk förtjänst.

Här ha gjorts många kalkyler, och utskottet har vägat sig på att komplettera vissa kalkyler, som avse att styrka, att man på Seskarö skall kunna

bedriva en sågverksindustri, ehuru man där, på en ö, utan samband med fastlandet, icke kan räkna med att få den rationella komplettering, som för sågverksindustrien är nödvändig i våra dagar.

Jag skall icke gå in på att diskutera bärkraften av denna sågverksindustri, därför att jag tror icke att kammaren har möjligheter att bedöma, vem som har rätt i det fallet. Jag skall endast hänvisa till det faktum, jag berörde, att liknande sågverksindustrier ha lagts ned, att det icke funnits någon enskild, som ansett det möjligt att driva dem under nuvarande förhållanden, och att man kunde vara tacksam, om man kunde på fastlandet under de gynnsammare förhållanden, som där råda, och i samband med en cellulosaindustri upprätthålla sågverksindustri i den omfattning, som med hänsyn bl. a. till skogstillgångarna där uppe är önskvärd.

Det skulle förvåna mig, om en man som herr Lövgren i Nyborg, som haft anledning sätta sig in i frågan, skulle av full övertygelse kunna bestrida riktigheten av vad jag sagt; och att herr Lövgren i Nyborg i själva verket delar min uppfattning, vågar jag säga, på grund av det förhållandet, att han såsom styrelseledamot i Kalixbolaget uttalat sig i ungefär samma anda, som jag här har gjort.

Nu har på regeringens föranstaltande arbetat en särskild beredning för denna Seskaröfråga, och den har kommit fram med ett omfattande förslag. Det är länsstyrelsen i Norrbottens län, tillsammans med särskilt tillkallade sakkunniga, som stått för den utredningen, och resultatet var ju det, att man föreslog ett nedläggande av denna sågverksdrift. För att lätta svårigheterna i skarven, ha de sakkunniga föreslagit byggandet av en uthamn åt Haparanda vid Karl Johans stad. Vidare ha de föreslagit en effektiv arbetsförmedling, särskilt med tanke på att bereda skogsarbete och därmed öka arbetsmöjligheterna för sågverksarbetarna.

Vidare har man, med hänsyn till vad jag nyss anfört, föreslagit en exceptionell åtgärd i detta fall. På grund av de små förhållanden, under vilka befolkningen lever, har man föreslagit en särskild flyttningshjälp samt inlösning av de egna hemmen där uppe.

Riksdagen har redan beslutat, att en uthamn skall byggas vid Karl Johans stad, en uthamn för Haparanda, för en kostnad av 885,000 kronor, varav ett par hundra tusen kronor anvisats på nästa budgetår. Med det ställningstagande, som därmed skett, kan man säga, att länsstyrelsen och de sakkunniga ha varit eniga om att det vore oklokt att upprätthålla sågverksdriften på Seskarö. Det är länsstyrelsens mening i varje fall, att man handlar klokt med hänsyn till framtiden, om man nu icke längre uppehåller hoppet hos Seskaröbefolkningen, att där skall drivas sågverksrörelse, utan träffar sådana åtgärder, som göra, att man kan få en definitiv lösning av Seskaröfrågan i överensstämmelse med det förslag, som Kungl. Maj:t i år har framlagt.

Det är, herr talman, icke med något lätt hjärta, som jag hemställer, att kammaren ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. reservationen, på denna punkt. Jag har, såsom jag nyss berörde, själv varit i tillfälle att se, under vilka förhållanden man lever däruppe. Men jag kan icke komma ifrån, att om man på grund av ett känslotänkande skulle gå in för en lösning i överensstämmelse med utskottsförslaget, skulle detta snart hämna sig. Man skulle då med öppna ögon ha slagit in på att ordna ett industriellt nödhjulsarbete av den art, att man ingenstades i landet velat giva sig in därpå. Och det kan näppeligen för den befolkning, som lever där uppe, vara någon tillfredsställelse att veta, att man för densamma ordnat en verksamhet med industriell nödhjälpsarbete, där man i själva verket, om man icke sticker huvudet i busken, snart måste få klart för sig, att detta leder till ett parasiterande på

*Ang.
analog till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)*

*Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)*

samhället, som man i längden sannerligen icke själv kan vara tillfreds med.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa, att kammaren måtte på denna punkt ansluta sig till reservationen, som motsvarar Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Lövgren: Herr talman! När jag i fjol hade väckt min motion, som gick ut på driftens återupptagande vid Seskarö genom bildandet av ett aktiebolag, som till en början skulle få stöd av statsmakterna, så var det min bestämda förhoppning, att man skulle få ett bifall av riksdagen. När det gick den motsatta vägen, så tyckte jag, att det var en felbedömning ifrån riksdagens sida. Och jag vill säga till herr socialministern, att jag icke har ändrat åsikt på den punkten. Även om vi i Kalixbolagets styrelse vid ställningstagandet till propån, att Kalixbolaget skulle övertaga driften vid Sandvik eller föra över Seskaröborna till Kalix, ha avvisat den tanken, så är väl den saken lätt förklarlig. I Kalix har befolkningen tecknat aktier för sammanlagt 1,600,000 kronor. Dessa penningar äro sammanskrapade bland praktiskt taget varenda familj i socknen. Att under sådana förhållanden ett företag, som är nybildat, som icke hunnit mer än nått och jämnt köra i gång, skulle gå in för en utvidgning på sätt, som här var propulerat, det är väl nästan för mycket begärt. Det får väl förlåtas oss, om vi i Kalixbolaget voro tveksamma på den punkten. Vi böra väl först och främst ro vår egen båt i land och se till att erhålla förräntning på de penningar, som äro insatta i det företaget. Man får väl konsolidera ställningen där först, innan man går in för några utvidgningar.

Men om vi voro försiktiga och hade anledning att vara försiktiga inom Kalixbolagets styrelse, menar jag, att det icke föreligger samma skäl för Kungl. Maj:t. Ty Kungl. Maj:t har att välja mellan två sätt att använda penningarna: antingen till att avfolka Seskarö eller också till att konsolidera ställningen och ge samhället liv igen. Jag har tillåtit mig att göra en liten promemoria, i vilken jag försökt att få fram konsekvenserna av ett beslut i endera riktningen, och skickat den till samtliga riksdagens ledamöter. Det är kanske litet ovanligt, men jag har gjort det, därför att så här i riksdagens elfte timma, då det lätt blir manfall och man är i uppbrottsstämning, är det icke lätt att samla intresset kring en sak, vilket också märkes på de tomma bänkarna.

Nu vill jag säga herr socialministern — han gick visst sin väg, men jag kan ju rikta mig till hans excellens statsministern i stället — att om man går in för att använda 355,000 kronor för avfolkning av ön, så är därmed icke saken klar, utan därav följer en hel del andra konsekvenser. I propositionen har man uttalat sig på ett sätt, som gör, att krav sedermera komma att resas även från andra — d. v. s. handlare och andra personer, som äro bosatta på ön — med begäran att få sina fastigheter inlösta. Vad det kravet kommer att kosta staten, vet jag icke, men man kan ju förutsätta, att det kommer att kosta några tiotusentals kronor. Men härtill kommer, att Neder-Torneå kommun har ett alldeles nytt skolhus däruppe, som kostat 70,000 kronor, och en nybyggd kyrka, som kostat 60,000 à 70,000 kronor. När Neder-Torneå kommun en gång kommer och begär, att staten skall lösa in dessa lokaler, eftersom de icke längre tjäna något ändamål och Neder-Torneå en gång blivit ålagt att uppföra dessa byggnader, kan staten svårligen neka därtill. Och jag kan icke uppskatta lösenbeloppet till lägre än 150,000 kronor. Och sedan: under de

tre år, som man räknar med att avfolkningen pågår och skall genomföras, måste ju denna befolkning leva. Såvitt jag förstår, kan man icke räkna med ett lägre belopp än 300,000 kronor i omkostnader för uppehållande av livet på befolkningen under den tid, som evakueringen sker.

Allt som allt kommer jag då till att regeringsförslaget i bästa fall kostar 800,000 kronor. Men det sannolika är, att det kommer upp till 1,000,000 kronor. Och vad har man då vunnit genom att offra dessa kronor? Jo, man har vunnit en ny Svenskbyhistoria. Var finnes det plats att placera Seskaröborna? Finnes det möjlighet att bereda dem arbete någonstans?

Det är ju möjligt, att man med hjälp av arbetsförmedlingarna och genom press från myndigheternas sida kan pressa in någon här och någon där, men det är ju fullkomligt i vida fältet, var de skola taga vägen.

Om vi så se på vad det kostar att gå den andra vägen och konsolidera ställningen och söka få sågverket vid Sandvik i gång, finna vi i de sakkunnigas förslag en del alternativ, enligt vilka man skulle kunna återupptaga driften på Seskarö.

Om jag bara fäster mig vid det första alternativet, finner jag, att enligt den kalkyl, som är upprättad av trävaruexportföreningens chef, direktör Ekman, skulle man få en förlust på 18,970 kronor per år. Men då skall jag be att få göra några randanmärkningar till den kalkyl, som därvidlag föreligger.

Excellensen Lindman vet likaväl som jag, att det är diskutabelt, hur mycket virke, som åtgår till en standard. Kalkylen här räknar med 250 cylinderkubikfot. Om jag i stället räknar med 245, vilket jag föreställer mig också räcker — och i de förhandlingar, som äro förda med domänstyrelsen, har domänstyrelsen ställt sig på den linjen, att över 245 cylinderkubikfot borde det icke åtgå — blir kalkylen annorlunda. Fem cylinderkubikfot à 55 öre gör efter en produktion av 9,000 standard ungefär 24,500 kronor.

Det är ju för all del ganska förståndigt att göra en kalkyl, så att det är säkert, att den håller, men man får ej vara för försiktig.

Vidare har man i kalkylen räknat med $6\frac{1}{2}$ % ränta på penningarna. Om emellertid domänstyrelsen skulle köra i gång med detta, betalar ju domänstyrelsen bara $4\frac{1}{2}$ % i riksgäldskontoret. De 2 procentens skillnad göra en förbättring på 39,469 kronor, och förvandlar ett minus enligt kalkylen på 18,970 kronor till ett plus på 15,500 kronor.

Men vidare har man i kalkylen räknat med ett pris på 55 öre per cylinderkubikfot barkad vara. Då det emellertid under hela vinterhalvåret är omöjligt att avsätta barken som kokflis, är det uppenbart onödigt att gå in för en barkningskostnad för hela timmerfångsten. Egentligen har jag även där någonting att räkna med i förtjänst.

Än vidare: om vi ha en konjunktur där sulfatmassan ligger någonting på 120 kronor, om den nu överhuvud taget har något pris alls, skulle jag vilja fråga excellensen Lindman: hur mycket kan man betala för avfallet ifrån sågverken vid ett pris på sulfatmassan, som ligger under 140 kronor per ton? Jag föreställer mig, att det blir så lågt, att det icke bär sig att barka timret i skogen, d. v. s. i nuvarande prisläge för sulfatmassan spelar det mindre roll, om jag kör i kombination med en sulfatfabrik eller ej. Det är sannolikt mycket bättre förtjänst att göra träkol, som man gjorde tidigare.

Jag skall icke upplaga tiden med detta, eftersom jag förstår, att riksdagens ledamöter äro angelägna att få denna debatt slutförd före middagen, utan jag skall sluta med att säga, att det finns en princip, som bör vara vägledande för statsmakterna, när det gäller det industriella livet i Norrland, och det är den, att det för varje större floddalsområde skall råda en rimlig proportion mellan industrien och råvarutillgången.

Den kultur, som är däruppe, har i mycket hög grad vuxit upp på grundval

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

av de råvarutillgångar, vi haft. Om man går in för nedläggande av Sandviks sågverk på Seskarö, innebär det icke bara, att man för en kostnad av 700,000 å 800,000 kronor flyttar befolkningen därifrån, utan även att man fördärvar avsättningsområdet för de stora bondbyarna Säivits, Nikkala och kanske delvis även Vuopio.

Det innebär, att medan de nu sälja mjölken färsk för 25 öre per liter, de då få göra smör av densamma, vilken icke ger dem mer än 16 öre per liter. Då har man sålunda också underminerat ställningen för landsbefolkningen. Om jag vill konsolidera ställningen inom Neder-Torneå, om jag går att sätta liv i Sandviks sågverk på Seskarö, kostar det staten mindre penningar, men jag gör befolkningen en större tjänst, än om jag bidrager till öns avfolkning. Arbetslösheten har medfört, att kommunens skatt är 41 öre per bevillningskrona. Då börjar det icke bli så solljust och trevligt att vara medborgare i den kommunen.

När vi behandlade frågan om Kalixbolaget, sade excellensen Trygger i första kammaren, att han under andra förhållanden icke skulle velat vara med om ett sådant experiment som i Kalix. Men när det gäller en gränsbygd, ansåg han, att man finge lägga andra synpunkter på frågan. Om Kalix var en gränsbygd, var det icke en gränsbygd i så hög grad, som Neder-Torneå är. I så fall förefaller det mig, som det, som var bestämmande för de högermän, som 1927 röstade för Kalix, också borde vara bestämmande i dag. Det är av vikt och betydelse att konsolidera ställningen inom den bygden. Går man regeringsförslagets väg, innebär det kostnader för statsverket, som uppgå till 1,000,000 kronor, innan allt är färdigt, och sedan vet man icke, huru det utvecklar sig på fastlandet, hur Neder-Torneå socken klarar sin ekonomi och vilka konsekvenser det kan bli i fortsättningen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Med herr Lövgren förenade sig herrar *Hage* och *Selberg*.

Hans excellens herr statsministern **Lindman**: Herr talman! Jag ber att få säga kammarens ärade ledamöter, att när regeringen behandlat denna fråga, som ju uppenbarligen är en mycket besvärlig och svår fråga, har man gått till verket med den allra bestämdaste uppfattning om att det här föreligger ett nödläge för en stor befolkning, som man naturligtvis på något sätt måste söka hjälpa. Detta har varit ledmotivet till det hela, och herr Lövgren i Nyborg vet själv, hur omsorgsfullt och noggrant man gått till väga. Man har varit med om att skärskåda och granska alla de kalkyler av olika slag som framlagts av de sakkunniga, och man har sökt sätta sig in i problemet på bästa möjliga sätt.

Men detta är en sak. Vi ha likväl efter det vi bedömt frågan kommit att framlägga den proposition, som kammaren nu har att behandla, och jag menar, att man därvid handlat på det förnuftigaste och klokaste sättet. Naturligtvis kan man, såsom herr Lövgren, stå upp och säga, att om man följer den vägen, är det icke nog med vad man nu begärt utan att det kommer att begäras mera och mera. Han började med att tala om somliga saker, som skulle kosta några tiotusental kronor, och han var ett tu tre uppe i åttahundratusen kronor, för att strax därpå vara framme vid en miljon. Då räknade han för övrigt in en kyrka, som huvudsakligen är byggd för nödhjälpsmedel — menade han, att vi skola betala den omigen! Men herr Lövgren har ingen grund för dessa siffror. Var god och tag fram dem, så få vi se på dem! Jag kan icke tänka mig, att ett så seriöst och ekonomiskt förståndigt utskott som statsutskottet skulle framlägga ett förslag, som bygger på sådana kalkyler som dem herr Lövgren antydde, utan att verkligen veta vad som ligger till grund för dessa. Om icke

utskottet kunnat säga vad det kostar härvidlag, skall icke herr Lövgren stå här och söka intala kammaren, att det måste bli en väldig kostnad. Detta ha vi inga tillförlitliga kalkyler på — åtminstone har herr Lövgren icke framlagt sådana.

Vad som föranlett mig att taga till ordet i denna fråga är, att jag måste lägga in ett varningens ord för att kammaren och riksdagen skola ge sig in på något efter min mening så oförnuftigt som att upptaga sågverksdrift på Seskarö. Redan från första stund, när jag hade med denna fråga att göra — och jag är icke alldeles oförfaren i dessa saker — ruskade jag på huvudet åt detta förslag, och allt efter som kalkylerna kommo fram och man undersökte och granskade saken, har jag blivit mer och mer befastad i den uppfattningen, att staten icke bör upptaga sågverksdrift på Seskarö — och allra minst bör göra det på ett annat än rent provisoriskt sätt. Det är nämligen så, att om man i våra dagar skall upptaga sågverksdrift, bör man aldrig göra det så, som här föreslås. Om jag vore i mina yngre dagar och hade intresse för ett sådant företag och skulle vilja taga upp en sågverksrörelse, skulle det minst av allt hända mig, att jag gjorde det på Seskarö. Jag skulle upptaga den på fastlandet, där jag har tillgång till järnvägar och annat som erfordras. Och dessutom skulle jag icke upptaga sågverksdrift utan att helst förbinda den med vad jag anser rationellt och riktigt, nämligen anläggningen av en sulfatfabrik. Många ha numera gått in för den uppfattningen. Det är en felaktig ståndpunkt, som herr Lövgren i Nyborg och likaledes statsutskottet står på, när de vilja ålägga svenska staten att upptaga sågverksdrift om 9,000 standards på Seskarö. Om överhuvud taget svenska staten skulle inlåta sig på att upptaga en rörelse för träförädling i Norrbotten, skulle den först bestämma var sågverket skulle ligga; den bästa platsen skulle utses, och därefter skulle staten uppföra ett sågverk av det mest moderna slag, så modernt att icke maken skulle kunna uppvisas. Och bredvid sågverket skulle man överväga anläggandet av en sulfatfabrik, likaså inrättad efter modernaste principer. Detta är den enda möjligheten för staten att kunna konkurrera med enskilda. Om man icke gör så, får staten släppa till pengar, antingen i form av subvention till sågverket eller också i form av billigare virke.

Ingen enskild vill heller gå in för denna sak. Man kan icke förmå någon enda att taga upp ett sågverk på Seskarö. Herr Lövgren säger, att Kalixbolaget icke vill göra det, och detta motiverar han med att detta företag är så nytt. Ja, men med så fina kalkyler kunde man väl göra det i alla fall! Varför vill ni icke göra det i Kalixbolaget, herr Lövgren i Nyborg? Ja, jag vill icke alls rekommendera det — det vill jag visst icke — jag bara konstaterar, att bolaget icke gör det och ingen annan heller. Men svenska *staten* kan naturligtvis göra det, därför att den har pengar och skog, och om den inlåter sig på ett företag, som kommer att medföra äventyrliga konsekvenser i ekonomiskt avseende, spelar det icke så stor roll, ty dessa konsekvenser får man lov att bära, när man kommit dit en gång. Det är mycket bättre, herr talman, om den svenska staten låter bli denna sak och i stället beviljar ett större anslag till att flytta arbetarna och hjälper dessa t. o. m. mer än Kungl. Maj:t föreslagit. Det vore mycket bättre att hjälpa på det sättet och att sälja sitt timmer däruppe än att inlåta sig på de äventyr utskottet är inne på. Jag måste på det bestämdaste avråda därifrån.

Här kommer man nu med en massa siffror; statsutskottet sätter sig att kritisera siffror och skapa fram nya. Statsutskottet säger t. ex. — det är bara en räknefråga — att man kan räkna med lägre ränta. Man behöver icke räkna med $6\frac{1}{2}$ %, utan endast med det som gäller för domänstyrelsen i förhållande till staten, nämligen $4\frac{1}{2}$ %, och då sparar man alltid en hel del. Och så säger man, att avfallet lönar det sig icke att kalkylera med; det är bättre att låta bli att sälja flis och göra träkol i stället. Tänk, herr talman, när alla sågverk

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.

(Forts.)

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

längs hela den norrländska kusten lägga ned kolningen och använda träflis för pappersmassa, då skulle det vara utomordentligt fint, att staten tager upp träkolstillverkning! Jag vågar säga, att om statsutskottet haft sakkunniga till hjälp vid dessa kalkyler — jag vet icke vilka det varit — vågar jag likväl hysa en annan mening. Ett sågverk och en pappersmassefabrik måste som sagt vara av det allra modernaste slag i dessa tider, när rationaliseringen går fram över hela Norrland, ja över hela vårt land. Alla människor föra ju på sina läppar talet om att man skall rationalisera, att man skall skaffa de bästa maskiner man kan åstadkomma o. s. v. Och på varenda anläggning får man lägga ned hundratusentals kronor för att spara en krona eller två eller tre per standard eller ton. Arbetslönerna stå så gott som orubbade, men man måste få ned priserna, och detta sker genom rationalisering. Skall detta sågverk rationaliseras, kan man ju i vart fall icke där också bygga en sulfatfabrik. Jag förmodar, att varken herr Lövgren eller någon annan vill vara med om att bygga en sådan på den platsen, och då blir det nödvändigt att välja ett annat ställe

Ingen myndighet har tillstyrkt detta förslag, och alla de sakkunniga ha avstyrkt det. Två stycken ha reserverat sig alldeles bestämt, och dessa äro i eminent grad sakkunniga. Förslaget har upptagits såsom ett sista alternativ, men enligt vad jag erfarit har åtminstone den landshövding, som var ordförande i vederbörande kommitté, nu förklarat, att sedan man fått skrida till en anläggning vid Karl Johans hamn och därmed lätta en del av arbetslösheten, anser han, att detta alternativ om sågverket icke heller bör komma i fråga.

Jag skall verkligen, herr talman, icke ingå på någon diskussion med herr Lövgren inför denna kammare — där säkerligen de allra flesta icke kunna vara sakkunniga på detta område — om hur mycket timmer, hur många cylinderkubikfot det går åt per standard. Det tjänar absolut ingenting till, att vi stå här och jonglera med siffror, därför att kalkyler kan man alltid göra upp, men fråga är, om de äro hållbara. Jag har sett kalkyler, enligt vilka man kan få 30 à 40 % på ett företag, men de ha i regel icke hållit, och när man gör upp kalkyler, skall man taga till ordentligt med felräkningspengar, så att man kan vara säker på att det icke går galna vägen. Hur det går med Kalixföretaget, får framtiden utvisa — det skall jag icke uttala mig om — men att man beträffande detta företag, om man följer utskottet, kommer att framdeles få stora misräkningar, det är min bestämda och livliga övertygelse. Detta har jag ansett mig vara pliktig att uttala, oaktat att jag, som själv är norrlänning — ehuru icke norrbottning — gärna vill vara med om att hjälpa Norrbotten och Norrland på alla möjliga sätt. Men jag vill icke vara med om att förleda arbetarbefolkningen däruppe att med hjälp av sina besparingar ekonomiskt engagera sig i detta företag, ty sådant kommer att sluta med aningen att de förlora sina penningar, eller också att svenska staten får vara så generös att betala dem tillbaka. Herr Lövgren gör icke den befolkningen någon tjänst på detta sätt. Han tror naturligtvis att han gör det, och han är i mycket god tro, men jag anser, att han icke bereder dem någon nytta. Jag tror snarare, att han gör befolkningen skada genom att förleda dem till något sådant. Det vore mycket bättre att taga upp frågan på de vägar regeringen föreslagit.

Jag vill tillägga, att man skall icke därför att man har ett visst fall framför sig — ett fall, som man tycker är mycket ömmande och där man vill hjälpa — inlåta sig på ekonomiska äventyrligheter av en räckvidd, som man icke kan bedöma i denna stund. Sådant skall man icke göra, utan man bör då i stället hjälpa provisoriskt, tills man fått saken ordentligt utredd. Jag ömmar lika mycket som någon annan för denna befolkning, och jag vill hjälpa den, men

jag ömmar också för svenska statens medel, och jag är rädd för de konsekvenser, som detta projekt helt visst skulle komma att föra med sig.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Jag tycker nästan, att vi skulle kunna inskränka på denna debatt ytterligare. Frågan var ju före i fjol, och jag vet icke, att man någonsin sysslat med en fråga så grundligt som denna, särskilt på fjärde avdelningen i statsutskottet. Ingenting nytt har tillkommit, som nu kan göra förhoppningarna större beträffande igångsättande av Seskarösågen än tidigare, utan snarare tvärtom. Man har lagt ned flera sågar efter kusten i fjol, och jag menar, att det är rätt riskabla konsekvenser, som Seskarösågen kan få. I så fall får man nog gå samma väg beträffande en del andra sågar, som ligga på fastlandssidan. Att staten skall träda in och sätta i gång sågverksrörelser, som de enskilda fått lägga ned, kan aldrig vara någon mening i. Jag har själv sysslat med sågverksrörelse, och jag är övertygad om att denna affär aldrig kan gå på annat sätt, än att antingen staten årligen satsar rena pengar eller också domänstyrelsen lämnar sin skog till billigare pris än i den öppna marknaden. Och den vägen kan jag rakt icke förstå; detta skulle ju förlama dess verksamhet högst väsentligt. Ett affärsdrivande verk måste så mycket som möjligt sköta sina affärer, så att det blir den mesta och bästa behållningen. Man bör icke gå till väga så, som man beslöt i går afton rörande vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk energi. Det var ett beslut, som vi icke sett maken till: man avlog saken först, och så gick den till första kammaren, och sedan denna bifallit förslaget, fattade andra kammaren ett annat beslut än tidigare. Det är ju rent orimligt, att de olika verken skola handla på det sättet. Ha de icke intresse längre att sköta sina affärer på ett ekonomiskt fullt tillfredsställande sätt, går det rakt utför. Avskär man detta intresse, vet jag icke, vart det bär hän.

Jag skall icke längre uppehålla debatten. Min bestämda övertygelse var redan i fjol — och den är ännu bestämdare i år — att Seskarösågen omöjligen kan sättas i gång, med mindre staten satsar pengar.

Jag ber att få yrka bifall till herr Kvarnzelius m. fl. reservation.

Herr **Lövgren** i Nyborg: Herr talman! Hans excellens herr statsministern yttrade, att Seskarö var ett olyckligt läge för ett sågverk. Skall man ha ett sådant, bör man ha det på fastlandet, sade han. Varför det, uppriktigt sagt? Det har varit ett sågverk på Seskarö sedan år 1893, och rörelsen har klarat sig bra. Om herrarna slå upp aktieägarens uppslagsbok, skall ni finna, att för de sista 9 åren har genomsnittsvinsten varit 13 % på kapitalet eller omkring 38,000 kronor per år. Och vi kunna vara övertygade om, att det finska Kemibolaget icke debiterat så låga priser, att det skulle blivit någon ohemult stor vinst på den svenska sidan för verksamheten.

Sedan talade herr statsministern om att det var av en viss betydelse att ha en järnväg i sammanhang med driften. Jag skall be att redan på förhand få framföra mitt tack, ty jag föreställer mig då, att vi kunna få hjälp av hans excellens att förbinda Kalixbygden med järnväg, d. v. s. genom att draga en järnväg från Morjärv ned till industriområdet vid kusten. Detta ha vi arbetat på i 25 år och rönt mycket motstånd, och det skulle glädja mig, om det motståndet övervunnes, tack vare litet hjälp av hans excellens herr statsministern.

Vidare vill jag säga, att den som förfäktar en förlegad åskådning härvidlag, är herr statsministern, ty i samma ögonblick, som det blir överproduktion av sulfatmassa och priset går ned, i samma mån minskas också värdet av avfal-

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

let. Det är ju uppenbart, att man icke kan betala lika mycket för avfallet, när massan kostar 100 eller 140 kronor, som när den kostar 170 eller 180 eller 200 kronor. Om jag får betala 55,000 kronor för år för att barka timret och får tillbaka 61,000 kronor i form av betalning för sulfatflis, såsom kalkylen utvisar, så är detta en affär, som icke spelar så stor roll. Det är en skillnad på 6,000 kronor sammanlagt, och detta kan man säkert utvinna genom att sälja avfallet som bränsle eller göra småvirke av det.

Jag känner också till litet om sågverk, och jag känner till denna bygd bättre än någon annan här i riksdagen — det vågar jag påstå — möjligen med undantag av biskop Bergqvist i första kammaren. Jag vet vilka kostnader Kungl. Maj:ts ståndpunkt skulle medföra innan det bleve färdigt. Herrarna som gjort utredningen ha icke tänkt långt nog i framtiden. Om man är tvungen att använda pengar för ett visst ändamål, måste man dock fråga efter konsekvenserna. Jag kan icke säga på kronan, vad det skulle kosta, men jag vet att om vi vilja gå in för att offra 355,000 kronor för avfolkning av Seskarö, kommer ett krav från Nedertorneå kommun, sedan avfolkningen skett, att riktas mot staten på att staten skall inlösa de skollokaler, som kommunen uppfört och som den häftar i skuld för. Den saken kan hans excellens Lindman vara fullkomligt säker på. Lika säker kan han vara på, att när det gäller dessa 250 arbetslösa arbetare, som i en befolkning om drygt 1,000 personer, måste leva under tre år, som genomförandet av programmet beräknas taga i anspråk, kommer detta icke att kosta mindre än 300,000 kronor. Jag tror, att jag har goda grunder för mina kalkyler, och jag anser, att det är av utomordentligt intresse för den gränsbygd, som det här är fråga om, att återigen få en grundval för sin livsföring. Tager man bort industrien, förlora bönderna sitt avsättningsområde. Nu få visserligen några sågverk söderut fördel av råvaran från Norrbotten, men icke gagnar man på detta sätt statens intressen.

Sedan säger herr statsministern: Varför vill Kalixbolaget icke taga hand om denna sak? Jag har förklarat orsaken i mitt förra anförande. För övrigt är ju Kalixbolaget ingen underavdelning av socialdepartementet, så att det skall taga hand om sociala spörsmål. Det är väl staten, som skall göra den saken.

Jag är alldeles säker om, att den linje, som jag här förfäktar, ligger i fråga om sundhet och styrka över den som förfäktas av regeringen.

Herr Sandström: Herr talman! Jag skall icke bli långrandig, det vill jag på förhand säga ifrån, och jag skall icke alls göra mig skyldig till några upprepningar.

Det är i synnerhet några tekniska detaljer rörande den kalkyl, som förefinnes i statsutskottets utlåtande, som jag skulle vilja säga några ord om. Jag förutskickar, att statsutskottet naturligtvis icke haft kännedom om de förhållanden, som kunna giva mig anledning till dessa erinringar mot kalkylen — detta kan man ju icke begära. Jag antager, att statsutskottet varit i fullkomligt god tro, när det gjort sin rosenmålning över, huru utmärkt det skulle bli om man gjorde Sandviks sågverk på Seskarö till en statlig anläggning. De sakkunniga, som verkställt utredningen i ärendet, ha varit fyra personer, nämligen överjägmästaren Wallmark, disponenten Ekman, direktör i Svenska trävaruexportföreningen, kanslichefen Hagman i statens arbetslöshetskommission samt ombudsmannen Lindberg från Svenska sågverksindustriarbetarförbundet. Som förut nämnts, ha de för sin del avstyrkt ifrågasvarande anläggning. Det uppstod emellertid en divergens i meningarna så till vida, som herrar Hagman och Lindberg i likhet med länsstyrelsen gingo in för att man i yttersta nödfall och såsom en sista åtgärd skulle kunna till-

gripa en dylik anordning. Så ligger saken till. Av de sakkunniga äro överjägmästare Wallmark och disponent Ekman tekniskt sakkunniga, medan kanslichefen Hagman och ombudsmannen Lindberg äro sakkunniga på helt andra områden, den ene på arbetslöshetsområdet, den andre på fackföreningsområdet. Emellertid ha de låtit uppgöra en kalkyl, vilken finnes intagen i den motion, som jag har här framför mig. Det är denna kalkyl, som ligger till grund för hela statsutskottets utlåtande och förslag i ärendet.

Man må först skriva sig till minnes, att de pris, som stå angivna i kalkylen, gällde vid uppgörandet av densamma, men efter vad jag erfarit från Svenska trävaruexportföreningen, är priset nu 8 à 9 kronor lägre per standard, om man beräknar det i genomsnitt. Nu är förhållandet det, att man här räknat med ett leveranskontrakt av virke med glidande priser. Sålunda skulle råvarupriset sjunka, då priset per standard sjunker. Det är alldeles riktigt, att det planerats på detta sätt. Men även om så sker, kunna icke de övriga utgifterna minskas. Man kan lätt räkna ut de andra kostnaderna, de kvarstå oförändrade, huru trävaruprisen än falla. Detta gör med nuvarande priser en differens på bortåt 30,000 kronor, och härigenom blir hela kalkylen oriktig. Siffrorna passade vid en tidigare tidpunkt, men de passa icke nu, och alla beräkningar angående de vinster, som skulle uppstå, hänga helt och hållet i luften.

Det är även andra erinringar, som man skulle kunna framställa mot kalkylen. Jag skall emellertid icke ingå på den saken nu, utan vill blott som ett allmänt omdöme säga, att kalkylen förefaller vara ganska välvilligt uppgjord gentemot projektet.

Jag skall icke heller taga upp flera detaljer utan i stället ägna mig åt ett par andra saker, som utskottet framlagt i sitt utlåtande och i sina beräkningar. Man har, som alldeles riktigt är, ansett, att om det skulle anläggas ett sågverk, skulle man avstå ifrån flistillverkningen. Ja, detta är nödvändigt. Det går nämligen icke bra att frakta flis från Seskarön till Kalix — detta möter alltför stora svårigheter — och Karlsborg kan icke heller taga emot någon sådan flis för närvarande. Den saken är sålunda självklar. Men på denna grund har det beräknats, att sågverken icke skulle behöva ha barkat timmer. Nu är det emellertid på det sättet, att man vid älvarna i Norrland med början söderifrån undan för undan går in för barkning av virke, såväl furu som gran, och detta synnerligast av det skälet, att man vill förhindra sjunkning i flottlederna. Man har börjat anse sig tvungen verkställa denna avbarkning av timret då det annars skulle bli för mycket kvar i älvarna. Detta kommer säkerligen också förr eller senare att bli fallet vid Kalix och Torne älvar, då alla sakkunniga äro fullt ense därom, att detta är nödvändigt jämväl av flera skäl. Därigenom torde emellertid den omtalade skillnaden på 2½ öre i inköpspris pr kubikfot så småningom försvinna, även om den för närvarande möjligen kan vara att i viss mån räkna med. Om man nu går in för kolning i stället för flishuggning, misstänker jag emellertid, att det ekonomiska utfallet av denna procedur skulle bli ganska klent. Jag har i dag tagit reda på, att det kan beräknas, att en läst kol i tillverkning med alla omkostnader inberäknade skall kosta c:a 12 kronor vid sågverket. Priset för närvarande pr läst är 16 kronor levererad frägt vid bruket och det är, mina herrar, endast tre bruk, som nu kunna köpa sågverkskol, nämligen Sandvik, Herräng och Ljusne. Förr, när det närbelägna Lule järnverk köpte kolen från Seskarö, var det en annan sak, men vi förstå, att om man nu från Seskarö skall frakta kol ända till Ljusne och Herräng, går det bort 3 kronor à 3:50 per läst i frakt. Därigenom ändras också kalkylen. Det kan möjligen bli *någon* vinst med nuvarande kolpris, men den blir icke stor.

I kalkylen har icke heller räknats med eventuella driftsavbrott. Dyligt

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

får man ju taga med i beräkningen vid vilket sågverk som helst. En orsak till driftsafbrott är ju, som alla veta, arbetsinrättelser. Seskarö är i det fallet icke bättre situationerat än andra arbetsplatser, och man kan tänka sig att det kan bli en arbetsnedläggelse även där. Med en sådan eventualitet har kalkylen icke räknat. Vad som särskilt predisponerar till arbetsnedläggelser vid denna arbetsplats är de 7 %, som arbetarna enligt åtagande skulle avstå av sin lön. De komma naturligtvis med tiden att anse, att det icke är riktigt, att de skola släppa till 7 % av sin förtjänst. De få ju sålunda 7 % mindre i inkomst än Kalixarbetarna. Vidare ha ju arbetarna såsom förbehåll uppställt, att de skola få överlåta de andelsbevis i företaget, som de erhålla för dessa 7 procent. Vad kommer att bli följden härav? Jo, andelsbevisen komma att bli en marknadsvara däruppe, och en mycket billig marknadsvara. Så komma förhållandena säkert att gestalta sig, och arbetarna måste då givetvis förr eller senare komma till det resultatet, att anordningen icke är till deras fördel, då staten visserligen givit dem andelsbevisen, men dessa äro värdelösa. De komma att fordra att få full betalning för sitt arbete, och avlöningarna stiga då med 7 %. Herrarna kunna vara fullt övertygade om, att det kommer att gå på detta sätt.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre utan vill blott tillägga, att jag gärna ser, att läget i Norrbotten förbättras, och är med om alla nyttiga projekt i avseende å den landsändan. Jag är t. o. m. beredd att gå in för järnväg till Kalix. Jag har själv bott där i sex år, och jag anser det vara ett rättfärdighetskrav från nämnda bygd, vilket man bör göra allt för att fylla. I det fallet har man blivit efter däruppe. Även om det kostar ansenligt med pengar och icke är ekonomiskt riktigt att bygga järnväg ditupp, anser jag, att man bör tillgodose Kalixbornas berättigade krav i det hänseendet. Men det projekt angående Seskarö, som vi nu behandla vill jag icke vara med om. Det skulle vara att taga ett steg ut i det okända, och det skulle komma att medföra absolut säkra förluster för företagaren — staten. Sedan man hållit på med driften ett par år, skulle man nödgas sluta därmed, och då ha vi hela evakueringsproblemet kvar alldeles som nu. Vi vunno, herr talman, ingenting med den föreslagna åtgärden, utan skulle blott komplicera hela saken och ådraga oss onödigt stora utgifter. Jag yrkar sålunda bifall till reservationen och avslag å motionerna rörande Seskarö.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det är ju icke så trevligt att taga till orda i denna fråga, då de föregående talarna till stor del rört sig med detaljer. Särskilt den siste ärade talaren gjorde allt för att förringa de beräkningar, som uppgjorts framför allt av statsutskottet men även av trävaruexportföreningens man, herr Ekman. Jag får säga, att vi kunna med jämnom finna oss i att våra kalkyler bli underskattade. När det emellertid gäller att jämföra herr Sandströms sätt att räkna med disponent Ekmans, måste jag obetingat giva företräde åt den senares. Jag tror, att det är lugnast för oss alla, att ställa oss på den ståndpunkten i detta speciella fall åtminstone.

Så skall jag be att få giva uttryck åt en annan sak. Jag giver herr Olofsson i Digernäs rätt i att vi behandlat förevarande ärende ytterst ingående på avdelningarna och låtit vederbörande komma till tals med varandra. Med vederbörande menar jag då herr Lövgren och försäljningschefen vid domänstyrelsen. Jag fick det intrycket, att domänstyrelsens motstånd huvudsakligen var baserat därpå, att den icke ansåg sig ha tillgång till råvara för med än 4,000 standards. Då det sedan åberopades, att riksskogstaxeringen numera bevisat, att man lugnt kunde räkna med råvara för 9,000 standards, var det icke så alldeles lätt för vederbörande att hålla stånd mot det resonemanget. Jag skall nu icke beröra vad herr Lövgren talade om utan i stället peka på ett

moment som lämnats alldeles för långt åt sido, nämligen frågan om *människorna* däruppe, dessa människor som man nu säger sig skola placera ut på andra arbetsställen i landet. Man glömmer att tala om, att man i ett helt års tid arbetat med det problemet, utan att man lyckats placera ut en enda person. Var vilja reservanterna göra av människorna däruppe? Hur vilja ni skaffa dem något som helst fötäfte? Jag bara frågar. Är det meningen, att denna Seskaröbefolkning skall bli någon sorts industrinomader, som skall skickas än hit än dit? Det är en sida av saken. En annan sida är, att man icke gjort ett försök, om det överhuvud taget finns någon hållbarhet i de kalkyler, som äro gjorda. På den punkten vill jag säga, att utskottet med flit skrivit klämmen så, att den innebär ett medgivande för Kungl. Maj:t att vidtaga de och de åtgärderna. Det vill med andra ord säga, att man icke tar på sitt ansvar att förorda det ena eller det andra men dock anser saken värd så mycken uppmärksamhet, att man verkligen kan lägga i Kungl. Maj:ts hand att se till vad som går att göra i detta avseende.

Sedan talas här om äventyrliga konsekvenser. Ja, ers excellens, jag skall be att få fråga: Med vad rätt kan riksdagen — om propositionen bifalles — sätta sig emot inlösen av egna hem, skolhus m. m. på andra orter? Jag känner åtminstone till en ort, där det inte kan komma att dröja så värst länge, innan man kommer och gör anspråk på en sådan inlösen med statsmedel. Nu säger man, att det skulle innebära ett prejudikat att gå med på detta. Den ena saken är lika farlig som den andra. Jag vill dessutom säga, att då det här till på köpet gäller en gränsbygd, där man ju har dubbel anledning att fara varsamt fram med människorna, tror jag, att det är klokast att inlåta sig på de försök, som det här gäller.

Sedan en liten sak till. Det talas om, att sågverken *måste* hava sulfat- eller sulfittfabriker. Ja, det är det vanliga svenska tillvägagångssättet, att om det visar sig att en fabrikation är lönande och går ihop, skall du och jag och allihop inrätta oss därefter med det resultatet, att man kommer till en överproduktion, och att man trycker ned priset för varandra. Är det så nödvändigt att förfara på det viset på varenda fläck, därför att alla sågverk av större dimensioner inrättat sig så? Det torde vara så, att man även i Nordamerika och Kanada inrättat sig efter samma principer. Härigenom kastar man ut alldeles för mycket av denna vara i världsmarknaden, så att till sist ingen klarar sig. Sådana här saker kanske vi icke bort tala om i detta sammanhang, men jag har ansett nödvändigt påpeka, att så har det gått till i svensk industri, och så ser det ut att gå till allt fortfarande.

Ja, herr talman, jag lovade att icke vara långgrandig. Jag skall sluta med att säga, att ger man sig icke in på värre äventyr med statsmedel än detta, kan man ganska lugnt gå in för utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr **Sandström**: Herr talman! Bara några ord! Jag vill säga herr Anderson i Råstock, att jag under de senaste dagarna konfererat just med direktör Ekman i denna sak, och att vi äro fullt ense om vad jag här framhållit, och litet till också, som jag dock ej på grund av den begränsade tiden kom fram med.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet fogade, under III) upptagna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Sandström begärde emellertid

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till
bekämpande
av arbets-
lösheten.
(Forts.)

votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten III av utskottets förevarande utlåtande nr 200, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet fogade, under III) upptagna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 99 ja och 81 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Slutligen föredrogs punkten IV); och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 6.

Ang.
möjligheterna
att utnyttja
statens gruv-
egendom
i Västerbotten.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 201, i anledning av väckta motioner angående möjligheterna att utnyttja statens gruvegendom i Västerbotten.

Uti två lika lydande motioner, nämligen nr 28 inom första kammaren av herr Möller m. fl. och nr 73 inom andra kammaren av herr Hansson i Stockholm m. fl. hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjligheterna att utnyttja statens gruvegendom i Västerbotten samt om framläggande för riksdagen av förslag i ärendet.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av ovanberörda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående brytningsvärdet av statens gruvegendom i Västerbotten, ävensom rörande förutsättningarna och formen för utnyttjandet av denna egendom, samt om framläggande för riksdagen av förslag i ärendet.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar Johan Nilsson i Malmö, Rydén, Asplund, Oscar Olsson, Waller, Anderson i Råstock, Jansson i Falun, Carlsson-Frosterud, Wigforss och Andersson i Höör, beträffande motiveringen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Hamrin: Herr talman! Jag skulle naturligtvis icke besvärat kammaren med något anförande, då vi nu befinna oss i uppbrottets timme, om jag icke hade ett yrkande att framställa dels beträffande motiveringen till detta utskottsbetänkande och dels med avseende å klämman.

Jag ber att få erinra om, att denna fråga var föremål för behandling vid 1927 års riksdag, då en proposition framlades, som emellertid blev enhälligt avstyrkt av statsutskottet och också sedan enhälligt avslagen av kamrarna. Nu har frågan återigen framförts, denna gång motionsvis, och nu har man såtillvida vunnit majoritet i statsutskottet, som man föreslagit anhållan hos

Kungl. Maj:t om utredning beträffande användningen eller utnyttjandet av mineralfyndigheterna i Västerbottens län.

Men det förekommer i utskottsutlåtandets kläm ett uttryck, som enligt min uppfattning icke bör där förekomma, då man nämligen hemställt, att Kungl. Maj:t skulle utreda *brytningsvärdet* utav statens gruvegendom i Västerbotten. Den kännedom jag har om detta ärende och de konsekvenser det skulle medföra, om man läte detta uttryck stå kvar i statsutskottets utlåtande, ger mig anledning att yrka, herr talman, att orden »brytningsvärdet av» i klämman måtte utgå, och att meningen sålunda blir, att »riksdagen i anledning av — — — — må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående statens gruvegendom i Västerbotten» o. s. v.

Jag ber att som motivering till detta mitt yrkande endast få nämna, att under behandlingen av detta ärende år 1927, då propositionen bereddes i handelsdepartementet, gjordes det vissa utredningar om vad det skulle kosta att undersöka brytningsvärdet på ett enda område, nämligen Bjurfors malmfält, och den utredningen visade, att enbart undersökningen av detta malmfält skulle uppgå till ett belopp av ungefär $\frac{1}{4}$ miljon kronor. Jag anser därför, att det är omöjligt att i frågans nuvarande läge gå in för sådana åtgärder, eller att med andra ord hos Kungl. Maj:t begära vidtagande av åtgärder, som skulle få sådana följder i ekonomiskt avseende. Man kan ju vinna samma resultat på enklare sätt i frågans nuvarande läge, och det är därför, herr talman, jag ber att få hemställa, att detta uttryck måtte utgå.

Vidare ber jag att få beröra en punkt i motiveringen på sidan 3, som jag förmodar, att de ärade reservanterna vända sig emot. Det är ju så, att man kan exploatera våra mineralfyndigheter antingen genom statens direkta försorg eller också genom enskilda. Men det finns också en tredje linje, som är en kombination av båda dessa. De stora malmtillgångar vi ha i vårt land och som för närvarande exploateras, utnyttjas just under denna tredje form. Jag ber därför, herr talman, beträffande motiveringen på sid. 3 få hemställa, att orden »på vilka gruvdriften lämpligast kunde överlämnas åt enskilda» strykas och jämväl fortsättningen på samma sida, och att det sålunda kommer att heta »I detta sammanhang böra olika vägar undersökas och framför allt det sätt och de villkor utredas, genom vilka landets behov av koppar och andra i fyndigheterna förefintliga mineral kunde i första hand tillgodoses». Därmed slipper man striden, huruvida fyndigheterna skola exploateras genom statens försorg, genom enskildas försorg eller genom en kombination av bådadera.

Jag ber till sist få meddela denna kammare, att detta mitt yrkande framställes efter samråd med en socialdemokratisk representant i statsutskottet, som i första kammaren gjort samma yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag vill endast kort och gott meddela, att jag för min del går med på herr Hamrins förslag, och att jag har talat med ett par kamrater i utskottet, som göra sammaledes.

Jag hemställer alltså om bifall till det av herr Hamrin framställda förslaget.

Herr **Bengtsson** i Norup instämde häruti.

Herr **Järte**: Herr talman! Herr Hamrins specimenföreläsning kunde varit kortare. Den var också onödig, ty utan hans inlägg skulle enighet rått om utskottets yttrande. Jag tror heller icke, att någon utredningsmyndighet är så opraktisk, att den skulle nedlägga alltför stora kostnader för att uppskattningsvis få en föreställning om värdet av kronans gruvegendom i Väster-

Ang.
möjligheterna
att utnyttja
statens gruve-
egendom
i Västerbotten.
(Forts.)

*Ang.
möjligheterna
att utnyttja
statens gruv-
egendom
i Västerbotten.
(Forts.)*

botten. Vidare vill jag tillägga, att just den del av motiveringen, som här föreslås struken, nämligen punkten angående de former och villkor, under vilka gruvdriften lämpligen kunde överlämnas till enskilda, är av principiell betydelse. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren det av herr Hamrin under överläggningen gjorda yrkandet.

§ 7.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtande, nr 202, i anledning av väckta motioner om anslag till fraktlindring för möjliggörande av inhemsk järntillverkning av Norrbottensmalm m. m.; och

memorial, nr 203, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande statsutskottets utlåtande nr 177 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor m. m. jämte åtskilliga i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet, nr 346, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i planen för nybyggnaden för Kungl. Maj:ts kansli jämte en i ämnet väckt motion;

från sammansatta stats- och andra lagutskottet:

nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 154 med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar m. m.; och

nr 358, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 160 med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal;

från andra lagutskottet:

nr 359, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till motorfordonsförordning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 360, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 4:o) och 14:o) lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

från bankoutskottet:

nr 369, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 370, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd m. m., att utgå av affärsdrivande verks medel;

nr 371, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd till vissa i statens tjänst anställda personer; och

nr 372, med reglemente för riksgäldskontoret.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse till fullmäktige i riksgäldskontoret, nr 373, med överlämnande av reglementet för riksgäldskontoret.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes särskilda utskottets memorial, nr 6, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för befrämjande av jordbrukets kreditkasserörelse.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Lithander* under den 5 innevarande juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 5 juni.

Kl. 8 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 30 nästlidna maj förda protokollen.

§ 2.

Föredrogs och lades till handlingarna särskilda utskottets memorial, nr 6, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för befrämjande av jordbrukets kreditkasserörelse.

§ 3.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 3 B, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 4, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader;

nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 49, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt de för religiös och social verksamhet bland svenskar i vissa utländska hamnstäder anställda präster;

nr 349, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1930/1931 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritlöner;

nr 350, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 245, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid vissa statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning;

nr 351, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 294, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 292, gjorda framställning angående tillfälligt lönetillägg åt vissa vaktmästare m. fl.;

nr 353, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dels nedskrivning av statens utlåningsfonders lånekapital, dels ock täckande av förluster å lånemedelskapital;

nr 354, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till nya byggnader för Stockholms tygstation m. m.;

nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till lån för anordnande av skyddshem för flickor m. m.;

nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden;

nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnaderna för framlidna Hennes Maj:t Drottning Victorias begravning;

nr 363, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av väg- och vattenbyggnadskåren jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 364, i anledning av väckt motion om rätt för tyghantverkaren O. E. Gunnarsson att för placering i löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstetid;

från bevillningsutskottet:

nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en i Genève den 24 mars 1930 undertecknad handelskonvention;

från jordbruksutskottet:

nr 374, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, gjorda framställning om anslag till tryckningskostnader;

nr 375, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till förhindrande av plockning av lingon före viss dag;

nr 393, i anledning av väckta motioner om anslag till vissa föranstaltanden för ortsbefolkningen i östra Norrbotten;

nr 394, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fraktlinndring å jordförbättringsmedel ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 395, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 59 och 63 §§ lagen den 23 oktober 1891 (nr 68 sid. 1) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet; och

nr 397, i anledning av väckta motioner angående bestämmelser om märkning av importerad havre medelst färgning; samt

från särskilda utskottet:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till det svenska jordbrukets stödjande jämte i ämnet väckta motioner; och

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande av lantmännens andelsrörelse jämte i ämnet väckta motioner.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial, nr 204, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckta motioner om möjligheterna att utnyttja statens gruvegendom i Västerbotten;

bevillningsutskottets betänkande, nr 39, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1930/1931, m. m.; och

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 47.

särskilda utskottets memorial, nr 7, angående arvode åt dess sekreterare m. fl.

§ 5.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8.10 e. m.

In fidem
Per Cronvall.